

CREAREA CADRULUI NECESAR DEZVOLTĂRII PIEȚEI UNOR PRODUSE/SERVICII BANCARE

(Studiu BNR)

Preocuparea constantă a băncii centrale de realizare a unui sistem bancar sigur, modern și competitiv, care să asigure o bună intermediere și să genereze încredere publicului, se concretizează, între altele, în monitorizarea sistematică a pieței interne a produselor și serviciilor bancare și a tendințelor înregistrate în sectorul bancar european.

Informațiile astfel obținute sunt valorificate prin elaborarea de studii și analize ce au ca principal obiectiv impulsivitatea dezvoltării produselor și serviciilor bancare pentru care nivelurile înregistrate în prezent pe piață sunt net inferioare în raport cu cele ale pieței potențiale.

Cel mai recent studiu realizat în acest context de banca centrală a analizat următoarele produse/servicii care se circumscriu situației menționate:

- **creditele pentru investiții;**
- **creditele ipotecare;**
- **creditele pentru agricultură;**
- **creditele pentru Administrația Publică Locală (APL);**
- **creditele pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii (IMM);**
- **instrumentele financiare derivate.**

Produsele/serviciile au fost selecționate pe baza consultărilor cu numeroși reprezentanți ai comunității bancare, în cadrul cărora s-a evidențiat faptul că în condițiile în care băncile consideră saturată piața creditelor corporative pe termen scurt, strategiile lor de expansiune vizează, în principal, produsele de mai sus.

Întrucât analiza a urmărit identificarea cauzelor care determină ponderea relativ redusă a acestor produse/servicii în oferta băncilor, precum și a factorilor care frânează dezvoltarea lor, Banca Națională a României a considerat utilă implicarea activă a băncilor în studiu, selectând în acest sens, pe baza unor criterii obiective, un eșantion de 10 bănci. Acestea au completat chestionare referitoare la produsele în cauză, furnizând astfel informații de natură cantitativă și calitativă, relevante pentru obiectivele avute în vedere.

Scopul principal al elaborării acestei lucrări l-a constituit necesitatea trecerii la o etapă proactivă în reglementarea și supravegherea bancară, în care Banca Națională a României să nu se limiteze la a reacționa la evoluțiile pieței, ci să încerce să le anticipeze și să

sensibilizeze factorii decizionali în vederea adoptării acelor măsuri care să conducă la dezvoltarea sustenabilă a activității bancare din România. Din acest motiv, studiul va fi actualizat și completat pe măsura modificărilor legislative și instituționale, precum și apariției unor produse bancare noi.

Un alt obiectiv urmărit de Banca Națională a României, de natură strict prudentială, este acela de a permite băncilor să identifice riscurile asociate diverselor produse bancare și să ia din timp măsurile necesare contracarării acestor riscuri, evitând astfel posibile dificultăți majore.

Nu în ultimul rând, studiul își propune să răspundă preocupărilor legitime ale agenților economici și ale populației, care ar dori ca băncile se implice cât mai mult în activitatea de creditare și care ar putea contribui efectiv la îmbunătățirea studiului, după publicarea acestuia pe *web-site*-ul Băncii Naționale a României, prin transmiterea opiniilor lor.

Având în vedere ireversibilitatea procesului de integrare a pieței financiare românești în circuitul internațional, accelerat de obiectivul de aderare a României la Uniunea Europeană, studiul include și o analiză comparativă privind gradul de dezvoltare a respectivelor produse și servicii bancare în țări ce se află în curs de definitivare a procesului de integrare în structurile UE, precum Polonia, Cehia și Ungaria. Experiența acestor țări și rezultatele înregistrate de ele au servit ca punct de referință la stabilirea unor obiective pe termen mediu pentru piața bancară românească și au condus la elaborarea unor propuneri concrete privind măsurile necesare eliminării restricțiilor administrative sau de altă natură care constituie un impediment în exploatarea nișelor de piață vizate.

Rezultatele studiului au confirmat faptul că majoritatea produselor analizate se află într-un stadiu incipient de dezvoltare, factorii care frânează dezvoltarea acestora fiind, în principal, legați de:

Condițiile macroeconomice

Instabilitatea mediului macroeconomic constituie un impediment pentru buna desfășurare a activității agenților economici (în special în cazul întreprinderilor nou înființate), dar și a băncilor, prin faptul că în condiții mult prea puțin predictibile, planurile de afaceri ce stau la baza creditării au un grad scăzut de credibilitate din punctul de vedere al finanțatorului.

De asemenea, ponderea încă semnificativă a întreprinderilor ineficiente diminuează gradul de siguranță a activității de creditare. Astfel, întârzierile înregistrate în restructurarea sectorului real fac ca o mare parte dintre agenții economici să nu fie eligibil pentru acordarea de credite.

Cadrul legal inadecvat/insuficient dezvoltat

Existența unui cadru legal inconsecvent și incomplet, precum și a unor proceduri judiciare și extrajudiciare pentru recuperarea creanțelor pe calea executării silite, costisitoare și de lungă durată, are un impact negativ asupra activității de finanțare.

Comportamentul participanților la piață

Parteneriatul bancă-client are de suferit, din cauza:

- lipsei de transparență a situației reale a patrimoniului agenților economici, ceea ce permite „corectarea” indicatorilor de performanță aferenți activității acestora în cadrul analizelor de bonitate pentru acordarea finanțărilor solicitate. În acest context trebuie menționate și „cosmetizările” realizate ca urmare a anulării/reeșalonării datoriilor întreprinderilor de stat, fără a ține seama de principii obiective precum competitivitatea;
- nepromovării principiilor de conducere corporativă;
- slabei utilizări a instrumentelor specifice managementului riscurilor.

Nu în ultimul rând, nivelul redus de instruire economică și, în special bancară, al consumatorilor efectivi și potențiali de produse/servicii bancare, precum și pregătirea profesională încă deficitară, ca medie pe sistem bancar, a personalului instituțiilor de credit împiedică realizarea unei comunicări eficiente între cele două părți. Astfel, pe de o parte, mulți agenți economici cu necesități de finanțare nu apelează la bănci decât în ultimă instanță iar, pe de altă parte, există încă bănci care nu acordă suficientă importanță aspectelor referitoare la includerea în oferta lor a serviciilor de consultanță destinate clientelei.

Analiza a relevat faptul că pe ansamblul sistemului bancar, în ceea ce privește eficiența activității, sunt necesare eforturi suplimentare din partea instituțiilor de credit pentru a fi în măsură să facă față nivelului de competitivitate din Uniunea Europeană.

Astfel, gradul de intermediere bancară în România, exprimat ca active bancare/produs intern brut, reprezenta la sfârșitul anului 2002 doar jumătate din nivelul înregistrat în Polonia și un sfert din cel raportat de Banca Națională a Cehiei în aceeași perioadă. În ceea ce privește productivitatea activității bancare (active bancare/angajați în sectorul bancar) aceasta era în România, în perioada menționată, de trei ori mai mică decât în Polonia și de șase ori mai mică decât în Cehia.

Pornind de la cauzele care frânează dezvoltarea produselor/serviciilor bancare ce fac obiectul studiului, și ținând cont de trendurile înregistrate pe piața financiară internațională, au fost identificate posibile măsuri pentru stimularea activității bancare, în general, și a produselor analizate, în special, prezentate în detaliu în fiecare fișă de produs și sintetizate în caseta următoare.

Este important de precizat faptul că, în condițiile eforturilor tuturor factorilor de decizie pentru crearea unei economii de piață funcționale, evoluția produselor analizate va depinde exclusiv de dorința operatorilor de a dezvolta aceste piețe.

Ca urmare, scopul studiului nu este de a stabili măsuri administrative pentru impulsivarea dezvoltării piețelor produselor analizate, ci doar de a identifica posibile măsuri pentru facilitarea eforturilor părților interesate de îndepărtare a barierelor care stânjesc evoluția acestor piețe.

În acest context, subliniem importanța deosebită pe care o are colaborarea strânsă între instituțiile cu competențe pe diferite domenii cu incidență asupra piețelor produselor analizate.

Nu în ultimul rând trebuie menționat că, în condițiile în care Banca Națională a României susține necesitatea dezvoltării produselor bancare analizate, intervenția directă a băncii centrale pe aceste piețe va urmări exclusiv realizarea obiectivelor de politică monetară și valutară și menținerea echilibrului în cadrul sectorului bancar.

Măsuri potențiale pentru impulsivarea activității bancare	
<i>I. Măsuri cu caracter general</i>	
	Accelerarea restructurării sectorului real al economiei (eficientizarea întreprinderilor cu pierderi, accelerarea privatizării, implementarea/ consolidarea standardelor de conducere corporativă etc.) astfel încât să crească ponderea părții sănătoase a economiei, singura pe care băncile o pot credita în condiții de siguranță.
	<p>Modificarea cadrului legislativ în vederea protejării într-o mai mare măsură a drepturilor creditorilor:</p> <ul style="list-style-type: none"> – amendarea <i>Legii nr. 64/1995 privind procedura reorganizării judiciare și a falimentului</i>, cu modificările ulterioare (referitor la micșorarea termenelor privind procedura falimentului); – realizarea reformei sistemului judiciar și crearea instanțelor specializate.
	Instituirea unor măsuri mai aspre de sancționare a fraudelor bancare, având în vedere puternicul impact negativ pe care acestea îl au asupra gradului de încredere în sistemul bancar.
	Îmbunătățirea fluxului de informații între participanții la piață (crearea unor centre de informare, creșterea gradului de promovare de către bănci a produselor oferite, crearea unei baze de date virtuale cuprinzând totalitatea programelor de finanțare disponibile etc.).
	Intensificarea concurenței în sectorul bancar; finalizarea procesului de privatizare a băncilor cu capital de stat.
	Consolidarea piețelor financiare prin asigurarea accesului direct al băncilor pe piața de capital.
	<p>Creșterea gradului de pregătire economică a solicitantului de credite, spre exemplu prin dezvoltarea centrelor de pregătire pentru întreprinzători sau derularea de programe prin care se oferă consultanță acestora la întocmirea planurilor de afaceri în vederea contractării de credite.</p> <p>Includerea în programa de învățământ (liceal) a unor module referitoare la produsele și serviciile bancare de bază.</p>

	Standardizarea metodelor de analiză și a conținutului contractelor de credit la nivelul sistemului bancar, astfel încât contractele să poată fi cesionate cu ușurință altor bănci.
	Continuarea îmbunătățirii cadrului macroeconomic, în condiții previzibile, astfel încât gradul de credibilitate a planurilor de afaceri să crească atât din punctul de vedere al finanțatorului, cât și al beneficiarului, iar finanțarea să se deruleze în condiții de siguranță sporită.
	Creșterea rolului Centralei Riscurilor Bancare și al Centralei Incidentelor de Plăți în procesul analizei solicitărilor de credit, prin îmbunătățirea informațiilor furnizate și creșterea gradului de utilizare a acestora de către bănci.
	Înființarea birourilor de credit private (identificarea cauzelor care împiedică înființarea unor astfel de birouri, acordarea de către ARB a sprijinului necesar pentru stabilirea arhitecturii acestora, stabilirea unor linii de comunicații între CRB, CIP și birourile de credit).
II. Măsuri specifice pe tipuri de credite	
<i>Credite pentru investiții</i>	Creșterea stabilității cadrului legal și instituțional și evitarea inconsecvenței legislative în ceea ce privește regimul investițiilor străine.
	Diminuarea fiscalității exagerate.
	Simplificarea procedurilor administrative impuse la înființarea unei noi afaceri.
<i>Credite ipotecare</i>	Acordarea de facilități fiscale beneficiarilor de credite ipotecare în domeniul impozitului pe venitul global, respectiv deductibilitatea fiscală a ratei și a dobânzii achitate pentru rambursarea creditului ipotecar, într-o primă fază până la un anumit procent sau până la un anumit nivel absolut din cuantumul plății lunare; de astfel de facilități ar trebui să beneficieze într-o măsură mai mare tinerii căsătoriți sau solicitanții de credit care se află la prima achiziționare a unei proprietăți.
	Asigurarea cadrului legal necesar creării pieței obligațiunilor ipotecare.
	Crearea premiselor necesare asigurării lichidității pieței creanțelor ipotecare prin adoptarea legislației care să permită titlurizarea acestora și prin înființarea unui fond ipotecar, care să achiziționeze creanțele ipotecare și privilegiate deținute de bănci și să emită titluri de valoare în baza acestora.
	Constituirea unor baze de date electronice pentru înregistrarea și evidența garanțiilor imobiliare.

	<p>Înființarea unui fond de garantare a creditului ipotecar, care să participe la împărțirea riscului de nerambursare a creditului de către client.</p>
<i>Credite agricole</i>	<p>Accelerarea finalizării reformelor structurale pentru întărirea proprietății private prin eliberarea tuturor titlurilor de proprietate asupra terenurilor agricole, retrocedarea către proprietarii de drept a terenurilor agricole și forestiere și privatizarea întreprinderilor agricole cu capital majoritar de stat.</p>
	<p>Stimularea competiției în industria agenților economici de depozitare, sector dominat încă de stat, astfel încât calitatea serviciilor oferite și prețurile practicate să stimuleze producătorii agricoli să apeleze la serviciile acestora.</p>
	<p>Derularea, cu sprijin din partea statului, a unei acțiuni de informare a populației din mediul rural asupra necesității încheierii de contracte de asigurare a producției agricole.</p>
	<p>Acordarea de sprijin guvernamental pentru stimularea implicării băncilor private în finanțarea sectorului rural.</p>
<i>Credite pentru APL</i>	<p>Renunțarea la practica modificării procentului de alocare a veniturilor bugetului de stat către APL în vederea asigurării condițiilor pentru realizarea unor fundamentări credibile (analize de fluxuri de numerar predictibile) ale solicitărilor de finanțare adresate de APL băncilor.</p>
	<p>Creșterea gradului de autonomie financiară a APL (identificarea bazei de impozitare nedeclarate, descentralizarea impozitului pe venit de la bugetul de stat la bugetele locale, identificarea altor impozite și taxe ce se pot descentraliza de la bugetul de stat la bugetele locale).</p>
	<p>Înlocuirea sistemului actual de raportări financiare ale APL cu unul care să faciliteze realizarea de către bănci a unei analize de credit.</p>
	<p>Crearea unui cadru legal care să reglementeze modul de soluționare a cazurilor de insolvabilitate a APL.</p>
<i>Credite pentru IMM</i>	<p>Creșterea gradului de atractivitate pentru bănci a garanțiilor oferite de Fondul Național pentru Garantarea Creditelor pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii, respectiv extinderea garanțiilor și asupra dobânzilor, existența unei garanții explicite din partea statului și modificarea procedurii actuale de valorificare a acestor garanții.</p>

	<p>Renunțarea la derularea fondurilor externe destinate finanțării IMM prin Agențiile de Dezvoltare Regională în favoarea băncilor comerciale. Asigurarea într-o mai mare măsură a accesului la finanțare a IMM nou înființate; în acest sens, alternativa la finanțarea din sursele proprii ale băncilor ar putea-o constitui granturile.</p>
<i>Instrumente financiare derivate</i>	<p>Urgentarea adoptării de către agenții economici a standardelor internaționale de contabilitate și a principiilor de guvernanză corporativă (<i>corporate governance</i>), care să permită atât identificarea și evaluarea corespunzătoare a riscurilor valutare și de dobândă, precum și a altor riscuri specifice evoluțiilor pieței, cât și găsirea de soluții pentru acoperirea acestora, inclusiv prin operațiuni de <i>hedging</i> cu instrumente financiare derivate.</p>
	<p>Alocarea de resurse (bugetare și extrabugetare) pentru educarea permanentă a consumatorilor de produse financiare; în acest sens ar fi utilă demararea, în colaborare cu Asociația Română a Băncilor și asociațiile profesionale ale agenților economici puternic expuși la riscuri financiare (ex: Asociația Exportatorilor și Importatorilor din România), a unor programe de training/informare pe scară largă în domeniul instrumentelor financiare derivate.</p>
	<p>Amendarea cadrului de reglementare bancar în sensul implementării cerințelor referitoare la evaluarea și monitorizarea riscului de piață.</p>

CREDITE PENTRU INVESTIȚII¹

Pe baza datelor disponibile la nivelul sistemului bancar din România, în perioada decembrie 2002-iunie 2003, se constată o *evoluție ascendentă a creditelor pentru investiții* (Anexa nr. 1), a căror valoare la mijlocul anului 2003 era de 50 582 miliarde lei (1,53 miliarde USD).

Cu toate acestea, *ponderea creditelor pentru investiții în totalul creditelor neguvernamentale acordate pe sistem bancar a scăzut în mod constant* de la un an la altul, de la 27,09% în decembrie 2000 la 22,53% în iunie 2003 (Anexa nr. 1). Din discuțiile purtate cu conducerea unor bănci a rezultat ipoteza că această situație ar putea fi determinată de faptul că tot mai multe bănci au înființat societăți de *leasing*, ceea ce reprezintă o sursă alternativă de finanțare a investițiilor pentru agenții economici, precum și de faptul că în economie se acordă din ce în ce mai multe credite furnizor.

Din datele obținute de la șase bănci incluse în studiu rezultă că *ponderea creanțelor restante sau îndoielnice* în totalul creditelor pentru investiții acordate s-a situat sub nivelul de 2,15% (valoarea ratei creditelor neperformante pe sistem bancar în anul 2002²), ceea ce reflectă respectarea termenelor de rambursare și existența unei discipline financiare și contractuale din partea beneficiarilor.

Analizând structura creditelor pentru investiții pe scadențe (Anexa nr. 3), se constată că peste 60% din acestea sunt *acordate pe termen mediu*, băncile evitând asumarea riscurilor asociate finanțării proiectelor de investiții pe termen lung, în special datorită dificultății de previzionare a evoluției afacerii pentru care se solicită creditarea, în condițiile instabilității macroeconomice.

Totodată, se remarcă orientarea preponderentă a activității de creditare spre *finanțarea proiectelor de investiții ale agenților economici cu capital privat* (Anexa nr. 2) și spre *acordarea în valută* a acestui tip de credit (Anexa nr. 4).

Structura portofoliului de credite pentru investiții pe sectoare economice reflectă tendința de dispersare a riscului prin orientarea către toate domeniile de activitate, preponderentă fiind însă creditarea proiectelor de investiții în industrie (peste 50%) și servicii (aproximativ 30%), situație ce reiese din datele furnizate de băncile comerciale incluse în studiu.

Alocarea unui procent sporit de credite pentru investiții către aceste ramuri se reflectă și în structura PIB pe sectoare de activitate, contribuțiile cele mai importante la formarea PIB revenind, în perioada 2001-2002, serviciilor și industriei (Anexa nr. 2).

¹ Pe parcursul acestui studiu, creditele pentru investiții au fost considerate credite acordate pe termen mediu sau lung pentru finanțarea investițiilor productive efectuate de clienți (achiziții, construcții sau amenajări de imobilizări corporale de uz profesional, achiziții de imobilizări necorporale), evidențiate în contul 2041 – „Credite pentru echipament”. În această categorie se cuprind și creditele acordate agricultorilor pentru investiții productive, inclusiv creditele cu dobândă subvenționată de stat.

² În categoria creditelor neperformante au fost incluse soldul creditelor neperformante la 31.12.2002 și soldul creanțelor scoase în afara bilanțului în primele 9 luni ale anului 2002.

Pe ansamblu, nu se poate vorbi despre factori specifici care frânează dezvoltarea pieței creditului de investiții, dimensiunea actuală a acesteia fiind influențată, în principal, de:

1. comportamentul participanților la piață;
2. condițiile macroeconomice.

1. a) Pe de-o parte, **băncile** manifestă aversiune față de riscurile aferente creditării pe termen mediu și lung, preferând acordarea de credite pe termen scurt, care, pe lângă riscurile scăzute asociate oferă și avantajul menținerii unui nivel mai ridicat de lichiditate.

În plus, planurile de investiții și studiile de fezabilitate prezentate băncilor de către solicitanții de credite nu sunt întocmite corespunzător și nu iau în calcul toate costurile investiționale, ceea ce are repercusiuni asupra dimensionării resurselor financiare necesare implementării proiectelor de investiții respective¹. În aceste condiții, băncile preferă să formeze și să utilizeze evaluatori proprii pentru analizarea viabilității afacerilor solicitanților de credite și pentru oferirea de servicii de consultanță clienților, ceea ce presupune costuri suplimentare.

Disponibilitatea și volumul fondurilor de finanțare a proiectelor de investiții depind și de acordurile încheiate de băncile din România cu instituții financiare internaționale (BERD, BEI, PHARE), majoritatea creditelor de acest tip fiind susținute din linii de finanțare externă, ceea ce implică condiții suplimentare de eligibilitate a beneficiarilor finali (sector de activitate, durata proiectelor, procent de cofinanțare) și realizarea unor evaluări mai riguroase de către bănci.

b) Pe de altă parte, **investitorii** manifestă reticență față de creditele bancare, deoarece:

- dobânzile active mari sunt reflectate în costurile echipamentelor achiziționate, diminuând rentabilitatea totală a afacerii;
- nivelul culturii bancare din România este scăzut, iar majoritatea oamenilor de afaceri nu se adresează încă băncilor ca unor potențiali parteneri și consultanți.

2. Condițiile macroeconomice nefavorabile au avut un puternic impact asupra volumului surselor de finanțare a creditelor pentru investiții acordate în monedă națională (Anexa nr. 4), băncile întâmpinând dificultăți în atragerea de depozite în lei pe termen mediu și lung.

În același timp, instabilitatea macroeconomică a împiedicat realizarea unor evaluări pe termen lung ale rezultatelor ce vor fi generate de investițiile pentru care sunt solicitate credite, ceea ce a limitat posibilitatea de acordare a creditelor pentru investiții în condiții de siguranță sporită.

Accesul la creditele pentru investiții în lei este limitat și datorită nivelului restrictiv al dobânzilor active practicate de bănci.

¹ Potrivit unui studiu realizat de FRGC pe baza a 50 de solicitări de garantare a creditelor de investiții, 35% dintre proiecte prezentau carențe în ceea ce privește dimensionarea corectă a necesarului de resurse de finanțare.

Dimensiunea pieței creditului de investiții nu poate fi disociată de volumul investițiilor realizate în economia națională. Analizând datele din Anexa nr. 5 se constată că volumul total al investițiilor din România a fost, în perioada 1997-2001, de aproximativ două ori mai mic decât cel din Ungaria și de aproximativ patru ori inferior celui din Polonia.

Ținând seama de faptul că infuziile de capital în economie sunt mici, precum și de faptul că investitorii preferă să apeleze la mijloace mai puțin costisitoare de finanțare (reinvestirea profitului și a altor surse proprii, emisiunea de acțiuni etc.), nu ne putem aștepta, în viitorul apropiat, la o dezvoltare spectaculoasă a creditelor pentru investiții în România.

În aceste condiții, pentru stimularea creditelor pentru investiții sunt necesare atât adoptarea unor măsuri de eliminare a factorilor care inhibă dezvoltarea afacerilor în România (diminuarea fiscalității exagerate; creșterea stabilității cadrului legal și instituțional și evitarea inconsecvenței legislative privind regimul investițiilor străine¹; simplificarea procedurilor administrative impuse la înființarea unei noi afaceri), cât și îmbunătățirea condițiilor de pe piața creditului de investiții, băncile având o contribuție importantă în acest sens (prestarea unor servicii de consultanță pentru potențialii clienți privind modalitatea optimă de finanțare și acordarea de asistență la întocmirea planurilor de afaceri, promovarea acestui produs bancar în rândul investitorilor etc.).

Având în vedere legătura directă care există între dezvoltarea creditelor pentru investiții și dezvoltarea economică de ansamblu, este dificilă realizarea unei previziuni pertinente asupra evoluției pieței creditului pentru investiții și, implicit, stabilirea unor obiective cantitative în acest sens, mai ales în condițiile indisponibilității datelor privind evoluția creditului pentru investiții în țările în curs de aderare la UE, ceea ce limitează, totodată, posibilitatea unei analize comparative a României cu aceste țări.

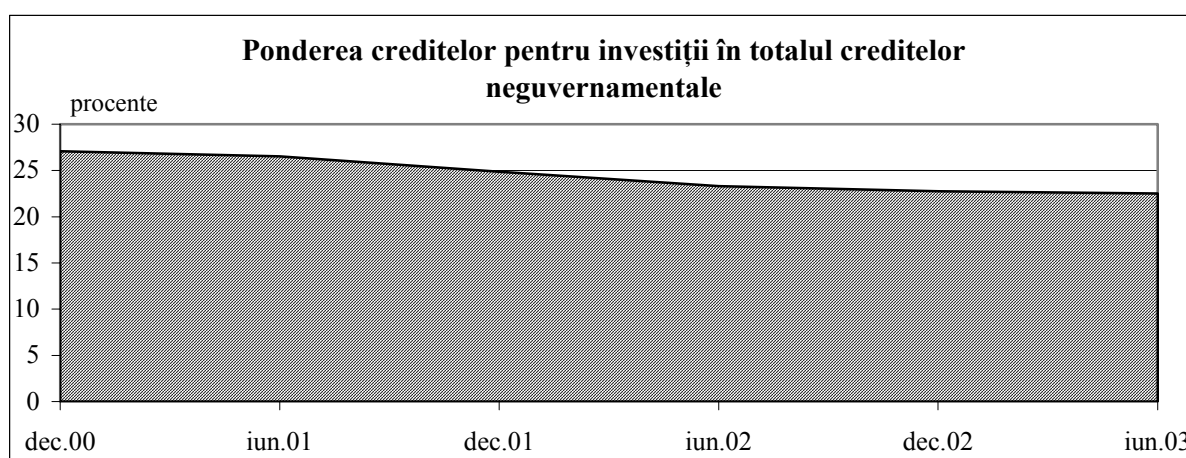
Cu toate acestea, apreciem că stabilitatea macroeconomică și alinierea la legislația comunitară vor avea un puternic impact pozitiv asupra schimburilor cu exteriorul, în general, și asupra investițiilor, în special.

¹ De exemplu, art. 6 alin. 2 din Legea nr. 36/1996 – Legea bugetului de stat pe anul 1999 a abrogat facilitățile acordate investitorilor străini prin OUG nr. 92/1997 privind stimularea investițiilor directe, cu modificările și completările ulterioare.

Volumul creditelor pentru investiții și creditelor neguvernamentale acordate de bănci*

	31.12.2000	30.06.2001	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002	30.06.2003
Credite pentru investiții (mld. lei)	32 980,61	34 863,23	36 630,65	39 123,47	43 230,61	50 581,91
Credite neguvernamentale (mld. lei)	121 714,03	131 292,66	147 274,09	167 795,70	189 865,12	224 470,23
Credite pentru investiții în total credite (%)	27,09	26,55	24,87	23,31	22,76	22,53

Sursa: CRB; valori actualizate la 30.06.2003, utilizând IPC.

Evoluția anuală a creditelor pentru investiții și a creditelor neguvernamentale

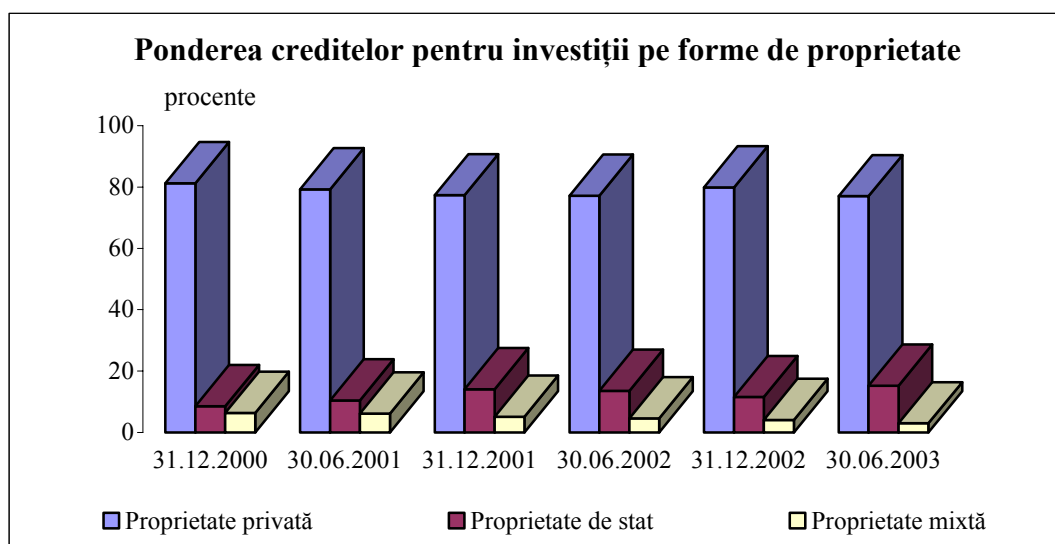
	procente	
	R12.01/12.00	R12.02/12.01
Credite pentru investiții	11,07	18,02
Credite neguvernamentale	21	28,92

* Sunt cuprinse creditele și angajamentele

Ponderea creditelor pentru investiții pe forme de proprietate

	procente					
	31.12.2000	30.06.2001	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002	30.06.2003
Proprietate privată	81,22	79,23	77,32	77,14	79,86	77,00
Proprietate de stat	8,57	10,42	14,07	13,53	11,53	15,27
Proprietate mixtă	6,38	6,15	5,15	4,58	4,09	2,98
Societăți cu participații străine	2,32	3,27	2,41	2,90	2,55	2,28
Proprietate cooperatistă	0,81	0,47	0,48	0,99	1,25	1,09
Persoane fizice	0,64	0,44	0,33	0,22	0,37	0,39
Alte forme de proprietate	0,06	0,03	0,24	0,64	0,33	0,99

Sursa: CRB

Contribuția sectoarelor de activitate la formarea PIB

	procente	
	2001	2002
Servicii	44,00	44,70
Industrie	28,20	29,10
Agricultură	13,30	11,70
Construcții	4,90	5,00

Sursa: INS - Anuarele Statistice 2001, 2002

Anexa nr. 3

Volumul creditelor pentru investiții în funcție de termenul de acordare*

mld. lei

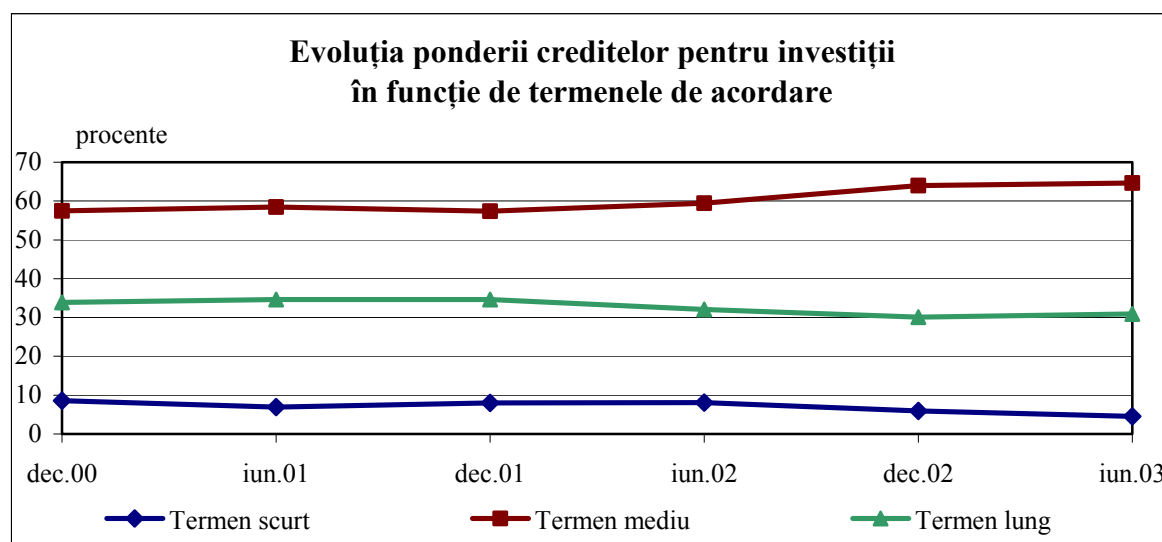
	Termen de acordare			TOTAL
	Termen scurt	Termen mediu	Termen lung	
31.12.2000	2 837,43	18 961,26	11 181,92	32 980,61
30.06.2001	2 415,32	20 387,00	12 060,91	34 863,23
31.12.2001	2 941,27	21 016,39	12 672,99	36 630,65
30.06.2002	3 159,36	23 257,28	12 706,83	39 123,47
31.12.2002	2 559,86	27 664,41	13 006,34	43 230,61
30.06.2003	2 276,01	32 673,90	15 632,00	50 581,91

Sursa: CRB; valori deflate cu IPC

Ponderea în funcție de scadență a creditelor pentru investiții

procente

	31.12.2000	30.06.2001	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002	30.06.2003
Termen scurt	8,61	6,93	8,03	8,08	5,92	4,50
Termen mediu	57,49	58,48	57,37	59,45	64,02	64,60
Termen lung	33,90	34,59	34,60	32,06	30,06	30,90

* Sunt cuprinse creditele și angajamentele

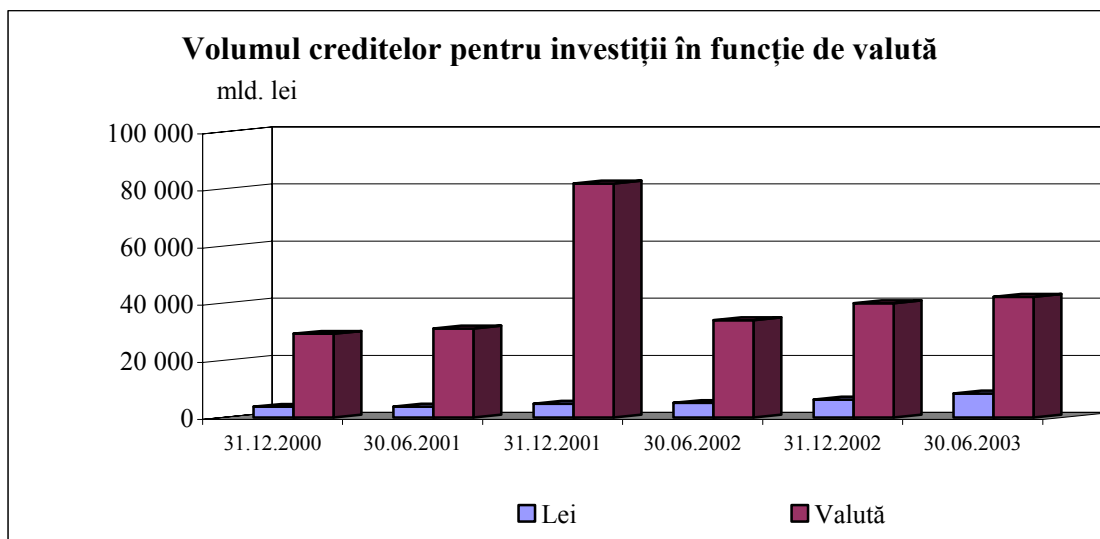
Anexa nr. 4

Volumul creditelor pentru investiții în funcție de monedă*

mld. lei

	Moneda		TOTAL
	lei	valută	
31.12.00	3 716,38	29 264,20	32 980,61
30.06.01	3 778,27	31 085,00	34 863,23
31.12.01	4 790,86	81 839,80	36 630,65
30.06.02	5 071,12	34 052,40	39 123,47
31.12.02	6 270,31	39 960,30	43 230,61
30.06.03	8 359,00	42 222,91	50 581,91

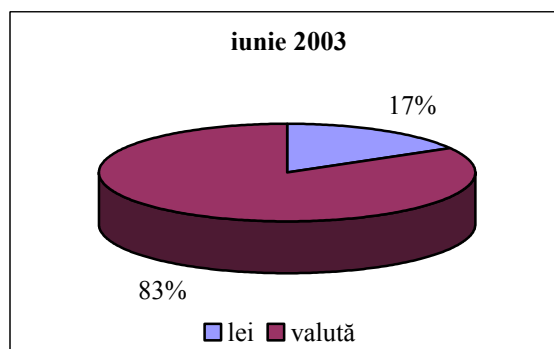
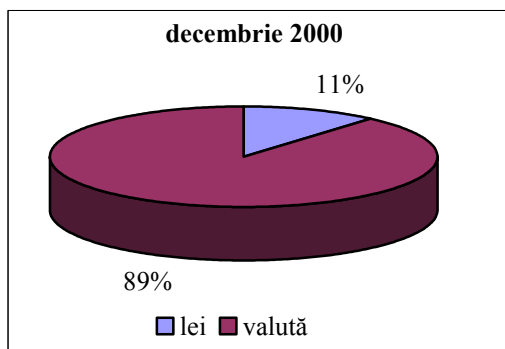
Sursa: CRB; valori deflate cu IPC

Ponderea sumei acordate în lei și valută în total credite pentru investiții

procente

	31.12.00	30.06.01	31.12.01	30.06.02	31.12.02	30.06.03
lei	11,27	10,84	13,08	12,96	14,50	16,53
valută	88,73	89,16	86,92	87,04	85,50	83,47

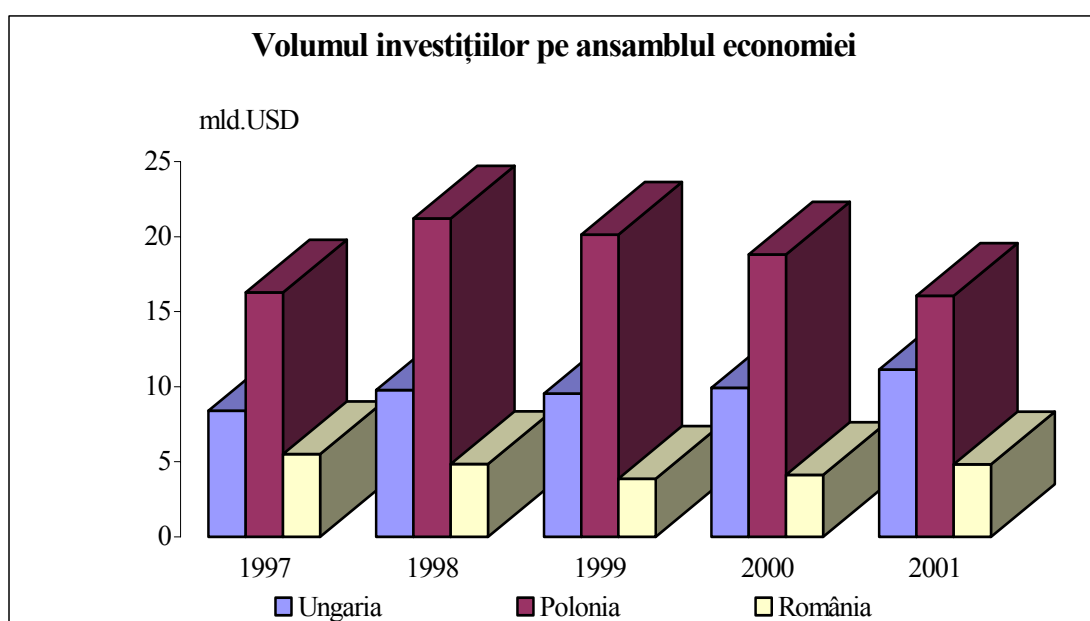

* Sunt cuprinse creditele și angajamentele

Volumul total al investițiilor realizate pe ansamblul economiei

	mld. USD				
	1997	1998	1999	2000	2001
Polonia	16,29	21,2	20,13	18,8	16,05
Ungaria	8,4	9,76	9,53	9,93	11,14
România	5,51	4,86	3,87	4,12	4,82

Sursa: CESTAT Statistical Bulletin 2000/3 și 2001/4

CREDITUL IPOTECAR

Piața creditului ipotecar în România

Având în vedere ameliorarea cadrului economic general, principalele bănci din România și-au manifestat în ultimii 3 ani interesul pentru extinderea pieței creditului ipotecar. Totuși, volatilitatea încă accentuată a economiei, incertitudinile legate de previzionarea corectă a raportului de schimb ROL/USD, ROL/EUR, nivelurile ridicate ale ratelor dobânzii au reprezentat obstacole majore în sporirea portofoliului de credite pe termen mediu și lung.

Studii recente relevă faptul că există premise încurajatoare pentru dezvoltarea pieței creditului ipotecar, aceasta având la ora actuală un potențial considerabil. Astfel, mai mult de 55% dintre clădirile din România sunt amortizate complet, iar țara noastră se află pe unul dintre ultimele locuri în Europa în ceea ce privește spațiul locativ destinat unei persoane (17,4 m²/persoană), cu mult sub nivelul altor țări (Ungaria – 32,1 m²/persoană; Cehia – 25,5 m²/persoană).

În perioada 2000 – 2002, băncile din România au acordat credite ipotecare persoanelor fizice pentru construirea, cumpărarea, reabilitarea, consolidarea sau extinderea imobilelor cu destinație locativă, pe termene care, în general, nu au depășit 10 ani, sursele de finanțare a acestora fiind reprezentate, în marea lor majoritate, de depozite atrase de la clientelă. Creditele ipotecare au fost acordate, în principal, în baza legislației generale, adoptarea Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare neconstituind un stimulent real în dezvoltarea acestui produs. Reticența băncilor de a acorda credite ipotecare în baza Legii nr. 190/1999 s-a datorat unor limitări impuse de prevederile acesteia, respectiv:

- modul de calcul al indicelui de referință al dobânzii la creditele ipotecare trebuia stabilit prin hotărâre a Guvernului, fapt ce nu s-a concretizat practic;
- creditele ipotecare se puteau acorda numai în lei;
- durata minimă pentru care puteau fi acordate credite ipotecare populației era de 10 ani.

Aceste inconveniente au fost însă soluționate prin apariția OUG nr. 201/2002 pentru modificarea Legii nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare.

Evoluția creditelor ipotecare acordate de către băncile comerciale din România în perioada 30.06.2000 – 31.12.2002, precum și clasificarea acestora în funcție de moneda de exprimare (lei/valută) sunt prezentate în Anexa nr. 1. Din analiza datelor cuprinse în această anexă, se pot desprinde următoarele concluzii:

- deși portofoliul de credite ipotecare a crescut în termeni reali de circa 4 ori în perioada 30.06.2000 – 31.12.2002, creditele ipotecare nu au înregistrat un trend consecvent în această perioadă, intervalele caracterizate printr-o creștere reală a creditelor ipotecare alternând cu cele de diminuare a acestora în termeni reali;

- ponderea creditelor ipotecare în totalul creditelor acordate de bănci a înregistrat niveluri extrem de reduse, deși ritmul de creștere este apreciabil (de la 0,49% la 30.06.2001 la 1,54% la 31.12.2002);
- ponderea creditelor ipotecare restante/îndoielnice în totalul creditelor ipotecare acordate de bănci a înregistrat niveluri reduse și în scădere în perioada analizată, respectiv de la 0,43% la 0,19%. Acest aspect relevă nivelul calitativ relativ ridicat al portofoliului de credite ipotecare acordate de bănci, datorat selecției severe practicate în domeniul clientelei potențiale;
- în perioada 30.06.2000 – 30.06.2001, cea mai mare pondere, de circa 65% din totalul creditelor ipotecare acordate, au deținut-o creditele ipotecare acordate în lei (situație datorată, în parte, imposibilității acordării de credite ipotecare în valută în baza Legii nr. 190/1999). În anul 2002 asistăm la o inversare a ponderilor în favoarea creditului ipotecar în valută, care ajunge să dețină la sfârșitul anului circa 69% din totalul creditelor ipotecare.

Tot la sfârșitul anului 2002 valoarea portofoliului de credite ipotecare la nivelul sistemului bancar a fost de circa 90-100 milioane USD, ceea ce a reprezentat 1,95% din totalul creditelor neguvernamentale și 0,22% din PIB¹. Valorile acestor indicatori reflectă dimensiunea extrem de redusă a pieței creditului ipotecar în România, datorată gradului scăzut de utilizare a acestui produs la nivelul băncilor.

Potrivit raportului “*Developing the Romanian Mortgage Market*” prezentat USAID/România în data de 23.07.2003 de către *Deloitte Touche Tohmatsu Emerging Markets Ltd.*, volumul creditelor ipotecare estimat pentru sfârșitul anului 2003 este de 400 milioane USD, în timp ce volumul estimat al acestora pentru sfârșitul anului 2006 (volum obținut prin extrapolare și având în vedere experiența altor țări în tranziție) este de 1,2 miliarde USD, ceea ce corespunde unui procent de 2,2% din PIB previzionat pentru anul 2006.

În prezent, factorii care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România, precum și măsurile care se impun în vederea stimulării dezvoltării acestui produs în viitor sunt detaliate în caseta următoare.

¹ La sfârșitul anului 2002, acest indicator înregistra următoarele valori: o medie de 40% în Uniunea Europeană, 5% în Estonia, 3,3% în Slovenia, 2% în Polonia.

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
<i>I. Factori care frânează cererea de credite ipotecare</i>	
1) Nivelul ridicat al ratei dobânzilor practicate la creditele ipotecare	1) Realizarea obiectivelor de reducere a inflației 2) Reducerea costurilor operaționale ale băncilor
2) Costul semnificativ al imobilelor, coroborat cu nivelul redus al veniturilor majorității populației, ce reprezintă cererea potențială de împrumuturi ipotecare, nu permit îndeplinirea următoarelor condiții impuse de bănci: <ul style="list-style-type: none"> – condițiile de acces la credit (stabilirea unor venituri nete minime relativ ridicate de care trebuie să dispună solicitantul de credit sau, în unele cazuri, solicitantul împreună cu soțul/soția acestuia) – Ex. venit net minim personal – 200 EUR/lună, venit net minim familial – 400 EUR/lună ; – condițiile de asigurare a avansului solicitat de bănci, respectiv a contribuției clientului din surse proprii stabilită ca procent din valoarea investiției, procent ce se situează, în general, între 20 și 30%, în funcție de garanțiile solicitate; – condițiile de rambursare a creditului (rată lunară de rambursat – la care se adaugă și marja suplimentară de risc valutar, în cazul creditelor în valută – nu trebuie să depășească un anumit procent din venitul net personal/familial lunar, procent situat, în general, între 30 și 50%). 	1) Acordarea de facilități fiscale beneficiarilor de credite ipotecare, după cum urmează: <ul style="list-style-type: none"> – introducerea unor facilități în domeniul impozitului pe venitul global, respectiv deductibilitatea fiscală a ratei și a dobânzii achitate la rambursarea creditului ipotecar, într-o primă fază până la un anumit procent sau până la un anumit nivel absolut din cuantumul plății lunare. – Un procent/nivel absolut preferențial ar trebui prevăzut pentru cuplurile de tineri căsătoriți sau pentru solicitanții de credit care se află la prima achiziționare a unei proprietăți. – anularea hotărârii de a introduce TVA la construcțiile noi . 2) Relaxarea de către bănci a condițiilor de acordare, derulare și rambursare a creditelor ipotecare, în raport cu noul context în care se realizează aceste operațiuni de creditare (dezinflație, pondere redusă a creditelor neperformante etc.).

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
3) Nivelul relativ ridicat al garanțiilor solicitate de unele bănci, în cazul acceptării unui procent mai mic al contribuției proprii a clientului în valoarea totală a investiției (pe lângă ipoteca pe bunul imobil obținut pe baza creditului, băncile solicită garantarea cu veniturile a 1-2 giranți)	Studierea de către bănci a posibilității renunțării treptate la solicitarea de giranți, în cazul acordării de credite ipotecare.
4) Nivelul redus de pregătire al solicitantului de credit (lipsa unei culturi bancare care să conducă la înțelegerea etapelor procesului de acordare a unui credit și a avantajelor achiziționării/construirii de locuințe prin intermediul creditului ipotecar), coroborat cu publicitatea insuficientă a noilor produse oferite de bănci pe segmentul creditului ipotecar.	Lansarea unei campanii mediatice, susținută de principalele bănci comerciale care acordă credite ipotecare, în scopul informării potențialilor clienți asupra avantajelor achiziționării/construirii de locuințe prin intermediul creditului ipotecar.
<i>II. Factori care frânează oferta de credite ipotecare</i>	
1) Nivelul ridicat al inflației care descurajează creditarea pe termen lung.	Vezi măsura 1) propusă la pct.I.1).
2) Inexistența unui cadru legislativ protectiv pentru creditorii (bănci), în cazul executării silite a garanțiilor.	Promovarea unor inițiative legislative care să protejeze într-o mai mare măsură drepturile creditorilor.
3) Durata relativ mare și procedura greoaie a executării unui colateral conform legislației românești în vigoare.	Modificarea art.22 alin.2 din Legea nr.190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, în sensul: <ul style="list-style-type: none"> – specificării situațiilor excepționale în care instanța de la locul executării va putea acorda debitorului o perioadă de grație în care să-și găsească o altă locuință; – diminuării termenului maxim de 90 de zile al perioadei de grație, care creează incertitudine în legătură cu momentul în care potențialul cumpărător poate intra efectiv în posesia imobilului în cauză, cu impact nefavorabil direct asupra posibilității de recuperare operativă a creanțelor de către bancă.

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
	Această măsură ar trebui să fie, eventual, coroborată cu adoptarea unei măsuri alternative vizând protecția socială a debitorului supus executării silite.
<p>4) Insuficiența surselor de creditare pe termen lung, ceea ce determină existența în bilanțul băncilor a unei necorelări între maturitatea creditelor ipotecare (în general, credite acordate pe termen mediu și lung) și cea a surselor de finanțare a acestora (în marea lor majoritate surse pe termen scurt de tipul depozitelor bancare cu scadențe de până la 1 an).</p> <p>Existența acestei necorelări impune asumarea de către bancă a unor riscuri de dimensiuni deloc neglijabile, îndeosebi în ceea ce privește riscul de rată a dobânzii și riscul de lichiditate, în condițiile în care utilizarea unor instrumente financiare moderne de management al acestora se află încă într-un stadiu incipient de implementare.</p> <p>5) Inexistența unor reglementări clare, adecvate și cuprinzătoare referitoare la emisiunea de obligațiuni ipotecare, sursă potențială importantă în ceea ce privește finanțarea pe termen lung a băncilor, nevalorificată până în prezent în România</p>	<p>1) Amendarea legislației în vigoare care nu conține prevederi adecvate pentru emiterea de obligațiuni ipotecare.</p> <p>Adoptarea unei “legi a obligațiunilor ipotecare” sau completarea cap. VI – “Obligațiunile ipotecare” din Legea nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare – va trebui să aibă în vedere cel puțin următoarele:</p> <p>a) stabilirea condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească o bancă în vederea obținerii din partea CNVM a autorizației de a emite obligațiuni ipotecare pe piața de capital, condiții care ar trebui să se refere, fără a fi limitative, la:</p> <ul style="list-style-type: none"> – transparență, publicitate și protecția investitorilor; – posibilitatea desfășurării (fără restricții) a tuturor operațiunilor bancare prevăzute la art. 8 din Legea nr. 58/1998 (Legea bancară); – elaborarea, aprobarea de către Consiliul de administrație al băncii și prezentarea spre avizarea CNVM cel puțin a unor norme și proceduri interne referitoare la: <ul style="list-style-type: none"> ➤ emisiunea de obligațiuni ipotecare și operațiunile care decurg din aceasta; ➤ reguli privind constituirea și menținerea unui registru de evidență a garanțiilor obligațiunilor ipotecare.

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
	<p>b) stabilirea condițiilor în care CNVM poate suspenda autorizația unei bănci de a emite obligațiuni ipotecare;</p> <p>c) relaxarea cerinței prudențiale prevăzute la art. 30 din Legea nr. 190/1999, în sensul majorării procentului de 60% aplicat la valoarea portofoliului de creanțe ipotecare și privilegiate, în limita căruia băncile pot emite obligațiuni ipotecare (în Cehia și Slovacia acest procent este de 70%).</p> <p>d) extinderea ariei garanțiilor considerate eligibile pentru obligațiunile ipotecare și asupra altor active sigure și lichide ale băncii (cu grad de risc de credit 0% și care să reprezinte garanții secundare sau subsecvente – ex. numerar, titluri de stat, depozite deținute la Banca Națională a României), precum și stabilirea unor limite și menținerea unui sistem separat de evidență pentru aceste active;</p> <p>e) acordarea prin lege a unor drepturi preferențiale deținătorilor de obligațiuni ipotecare (în scop protectiv) și care să se refere, cel puțin, la dreptul prioritar de recuperare a creanțelor acestora, în cazul falimentului instituției de credit.</p> <p>2) Elaborarea unor reglementări privind condițiile de înființare, organizare și funcționare a unui fond de garantare a obligațiunilor ipotecare, care ar conduce la sporirea încrederii potențialilor investitori.</p>

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
<p>6) Inexistența unei piețe secundare a creditelor ipotecare care să asigure funcționarea unui mecanism coerent de mobilizare a fondurilor pe termen lung în scopul refinanțării creditelor ipotecare pe principiul titlurizării creanțelor (<i>securitisation</i>).</p> <p>Această situație se datorează, în principal, următorilor factori:</p> <ul style="list-style-type: none"> – neadoptarea, până în prezent, a legislației care să permită titlurizarea creanțelor ipotecare; – neînființarea, până în prezent, a unui fond ipotecar, deși cadrul legislativ o permite; – absența de pe piața românească a investitorilor instituționali. 	<p>1) Adoptarea legislației care să permită titlurizarea creanțelor ipotecare.</p> <p>Punctul de plecare îl va reprezenta modificarea art. 24 alin. 1 și alin. 2 din Legea nr. 190/1999 privind creditul ipotecar pentru investiții imobiliare, în sensul:</p> <ul style="list-style-type: none"> – detalierii tipurilor de instituții care pot fi autorizate să administreze portofolii de creanțe ipotecare și să emită valori mobiliare pe baza acestora; – clarificării aspectelor legate de cerințele de standardizare a creanțelor ipotecare sau a portofoliilor de creanțe ipotecare ce pot face obiectul cesiunii către instituțiile autorizate. <p>În viitor se va avea în vedere și posibilitatea adoptării unei legi care să permită înființarea de “<i>special purpose vehicles</i>”, entități specializate (ce vor fi supuse unor cerințe minime de autorizare și raportare) având drept unic obiect de activitate realizarea intermedierei în cadrul procesului de titlurizare a creanțelor ipotecare, respectiv prin achiziționarea creanțelor de la creditorii ipotecari și emiterea, pe baza acestora, de titluri (<i>Mortgage Backed Securities</i>) către investitorii instituționali. Prin această procedură, va deveni posibilă transferarea riscului de credit aferent creanțelor ipotecare de la creditorul ipotecar la participanții de pe piața de capital.</p> <p>2) Înființarea unui fond ipotecar, care să achiziționeze creanțele ipotecare și privilegiate deținute de bănci (asigurând lichiditatea pieței și, prin aceasta, refinanțarea creditelor ipotecare) și să emită titluri de valoare în baza acestora.</p>

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
	<p>Titlurile emise de fondul ipotecar ar putea fi incluse în schema de garantare aplicabilă și obligațiunilor ipotecare.</p> <p>3) Stabilirea prin reglementări explicite a regulilor de realizare a investițiilor de către fondurile de pensii, în conformitate cu practica internațională, care include fondurile de pensii în cadrul potențialilor investitori instituționali pe piața secundară ipotecară.</p>

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
<p>7) Dificultatea verificării cu exactitate de către ofițerul de credit a veniturilor solicitanților de credite ipotecare persoane fizice, datorită activității economice subterane semnificative.</p>	<p>Înăsprirea controlului asupra agenților economici în ceea ce privește respectarea legislației muncii, în sensul obligării acestora de a încheia contracte individuale de muncă cu fiecare salariat conform noilor prevederi ale Codului Muncii.</p>
<p>8) Nivelul ridicat al riscului de credit pe care și-l asumă banca la acordarea unui credit ipotecar, având în vedere următoarele aspecte:</p> <ul style="list-style-type: none"> – indisciplina financiară și contractuală; – instabilitatea pe piața muncii; – nemonitorizarea expunerilor mici (cele sub 200 milioane lei nu sunt luate în evidența Centralei Riscurilor Bancare din cadrul Băncii Naționale a României) pe care le au celelalte bănci față de potențialul solicitant al unui credit ipotecar; – inexistența unor baze de date electronice pentru înregistrarea garanțiilor imobiliare; – absența de pe piața asigurărilor a unor produse de asigurare specifice creditelor ipotecare. 	<p>1) Utilizarea într-o mai mare măsură a informațiilor Centralei Riscurilor Bancare și crearea unui Birou de Credit (sub forma unei entități private constituite cu participarea băncilor comerciale), al cărui principal obiectiv să fie monitorizarea împrumuturilor acordate persoanelor fizice în cadrul sistemului bancar.</p> <p>Utilizarea într-o mai mare măsură a datelor furnizate de Centrala Riscurilor Bancare și înființarea unui Birou de Credit ar aduce o serie de avantaje extrem de importante atât pentru bănci:</p> <ul style="list-style-type: none"> – reducerea costurilor de operare și a pierderilor cauzate de creditele nerambursate; – gestionarea superioară a riscului de credit și, implicit, a riscului general al băncii, <p>cât și pentru clienții efectivi sau potențiali:</p> <ul style="list-style-type: none"> – reducerea formalităților cerute de bănci; – micșorarea timpului de răspuns la o cerere de creditare; – diminuarea valorii garanțiilor solicitate de bănci.

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
	<p>2) Constituirea unor baze de date electronice pentru înregistrarea și evidența garanțiilor imobiliare la nivelul întregului sistem bancar.</p> <p>Aceasta ar facilita procesul decizional de acordare a unui credit ipotecar, datorită posibilității consultării acestor baze de date de către bănci. Se vor crea astfel premisele asigurării transparenței și opozabilității față de terți a garanțiilor imobiliare la nivelul întregului sistem bancar.</p> <p>3) Introducerea unor produse de asigurare specifice creditelor ipotecare, care să acopere o arie mai mare de riscuri și care să satisfacă nevoia băncilor de protecție împotriva riscului de credit, respectiv:</p> <ul style="list-style-type: none"> – produse care să cuprindă, pe lângă asigurarea bunului imobil ipotecat împotriva riscurilor generale, o asigurare împotriva riscului de deces al împrumutatului, pierdere temporară/ definitivă a capacității de muncă, pierdere temporară a locului de muncă de către împrumutat. <p>Creditele ipotecare, împreună cu polițele de asigurare, ar putea fi astfel oferite de către bănci în cadrul unor pachete complexe de produse financiar-bancare;</p> <ul style="list-style-type: none"> – încheierea unor acorduri între bănci și diferite societăți de asigurări în ceea ce privește asigurarea financiară a creditelor ipotecare, respectiv asumarea de către societatea de asigurări a unei părți din riscul de neplată asociat împrumutatului, în schimbul unei prime. <p>4) Înființarea unui fond de garantare a creditului ipotecar, care să preia riscul de nerambursare a creditului de către client, prin încheierea unui contract de cauțiune (fidejusiune) cu banca creditoare.</p>

Factori care frânează dezvoltarea creditului ipotecar în România	Măsurile care se impun în vederea stimulării creditului ipotecar
<p>9) Statutul incert al multor clădiri din mediul urban (de exemplu, clădirile naționalizate), precum și necunoașterea cu exactitate de către bănci a situației reale a imobilelor dintr-o anumită regiune. Acești factori reprezintă totodată și impedimente în elaborarea de strategii privind dezvoltarea creditului ipotecar pe zone geografice.</p>	<p>Modificarea Legii nr. 7/1996 – Legea cadastrului și a publicității imobiliare, în sensul stabilirii obligativității înregistrării în Cartea Funciară a tuturor imobilelor nou construite.</p>

Introducerea în România a sistemului de economisire și creditare în sistem colectiv pentru domeniul *locativ*

Implementarea măsurilor propuse pe linia dezvoltării creditului ipotecar în România presupune inițiative legislative, timp și, nu în ultimul rând, costuri ridicate. Totodată, pentru persoanele cu venituri modeste nu există în prezent, practic, nici o posibilitate de a-și soluționa problemele locative acute cu care se confruntă. În acest context, adoptarea și în România a sistemului de economisire și creditare în sistem colectiv pentru domeniul locativ (*Contract Savings for Housing*) apare ca o alternativă viabilă la creditul ipotecar acordat prin intermediul băncilor comerciale.

Introducerea acestui sistem în România (sistem a cărui implementare a fost încununată de succes în unele țări în tranziție din Europa Centrală și de Est) a devenit posibilă o dată cu intrarea în vigoare la 1 ianuarie 2003 a Legii nr. 541/2002 privind economisirea și creditarea în sistem colectiv pentru domeniul locativ, primele case de economii pentru domeniul locativ putând fi autorizate de Banca Națională a României până la sfârșitul acestui an.

Economisirea și creditarea în sistem colectiv pentru domeniul locativ reprezintă un sistem de finanțare modern în cadrul căruia, într-o primă fază, persoana fizică – clientul băncii economisește o anumită sumă, urmând ca, ulterior, să obțină dreptul de a primi un credit pe termen lung (pentru scopuri locative), la o rată a dobânzii fixă, avantajoasă, pentru diferența dintre valoarea totală a contractului și soldul economisit.

Acest sistem de finanțare, preferat în special datorită transparenței și căilor de acces la mijloacele financiare, este recomandabil îndeosebi pentru economiile în tranziție, care se confruntă cu incertitudinea economică și cu dificultăți în evaluarea bonității beneficiarilor de credit ipotecar. Sistemul prezintă numeroase avantaje, care garantează succesul implementării lui și în România, după cum urmează:

1) din punctul de vedere al viitorilor beneficiari de credite:

- permite obținerea de credite pe termen lung, la o rată a dobânzii fixă, preferențială, situată sub nivelul ratei de piață a dobânzii;
- permite bonificarea economiilor cel puțin la nivelul ratei inflației, prin acordarea de către casa de economii a unei dobânzi sub nivelul pieței, în paralel cu subvenționarea de către stat a unei prime la soldul economisit (a cărei valoare reprezintă, în România, 30% din soldul economisit anual, neputând însă depăși cuantumul unui salariu lunar mediu brut pe economie);
- primele acordate și dobânzile bonificate la depozitele constituite în cadrul acestui sistem nu se includ în calculul impozitului pe venit.

2) din punct de vedere macroeconomic:

- promovează formarea bazei de finanțare de către persoane fizice, în faza de economisire;

- reorientează mijloacele financiare ale populației dinspre consum spre economisire, într-un anumit scop, pe o perioadă lungă de timp;
- face posibilă apariția unor efecte favorabile pe orizontală, în economie, întrucât contribuie la dezvoltarea industriei construcțiilor și a tuturor ramurilor și subramurilor conexe acesteia, la crearea de noi locuri de muncă, reducând totodată salturile exagerate ale prețurilor în domeniul imobiliar.

Experiența de până acum în aplicarea schemelor de tip “Bausparkassen” arată că un astfel de sistem prezintă și o serie de dezavantaje, relevante în acest sens fiind concluziile Conferinței de la Paris a OECD și a Băncii Mondiale din iulie 2000, potrivit cărora:

- astfel de programe se dovedesc insuficient de flexibile atunci când se confruntă cu schimbări ale mediului economic;
- programele sunt dependente de subvenții guvernamentale importante și în continuă creștere, care au atins niveluri de 1 – 1,5% din bugetele unor țări din Europa Centrală și de Est, în acest sens fiind interesant de menționat exemplul Poloniei, care încearcă să abandoneze astfel de programe tocmai din acest motiv;
- aplicarea unei astfel de scheme implică și o perioadă de așteptare, pe durata procesului de economisire, în care nu pot apărea rezultate vizibile.

Potrivit sondajelor efectuate, potențialul actual al pieței creditului pentru domeniul locativ, adică totalitatea gospodăriilor care s-ar adresa “sigur” sau “probabil” sistemului de economisire și creditare în sistem colectiv pentru domeniul locativ, este considerabil, respectiv de 34% (2 652 000 de gospodării).

Piața creditului ipotecar în țările în tranziție din centrul și estul Europei

Evoluția creditelor ipotecare în Cehia (1997-2001), Polonia (1996-2001), Bulgaria (1999-2002), precum și ponderile creditelor ipotecare în total credit intern și în PIB înregistrare în aceste țări sunt sintetizate în Anexa nr. 2.

După cum se poate observa din această anexă, în toate țările supuse analizei creditul ipotecar a înregistrat un trend ascendent, cu creșteri semnificative în termeni reali de la an la an, iar în cazul Cehiei și al Poloniei ponderea creditelor ipotecare în total credit intern a crescut de circa 5 ori în anul 2001 comparativ cu începutul perioadei analizate, în timp ce ponderea acestora în PIB s-a dublat. Nivelurile net superioare ale acestor indicatori față de cele înregistrate în România reflectă faptul că țara noastră se află pe unul dintre ultimele locuri între țările din centrul și estul Europei, în ceea ce privește dezvoltarea pieței creditului ipotecar.

În țările supuse analizei, au existat doi factori principali care au stimulat dezvoltarea creditului ipotecar: (i) acordarea de facilități beneficiarilor de credite ipotecare, prin implicarea activă a statului și (ii) diversitatea surselor de finanțare (inclusiv pe termen mediu și lung), datorată

aplicării în paralel, în cadrul sistemului bancar, a două sau mai multe dintre următoarele modele de finanțare consacrate în domeniul creditului ipotecar:

- modelul băncii comerciale (finanțare pe baza depozitelor atrase de la clientelă) – unicul model de finanțare operabil în România;
- modelul băncii ipotecare (finanțare prin emisiune de obligațiuni ipotecare);
- modelul casei de economii pentru domeniul locativ (cu participarea activă a statului);
- modelul pieței secundare (refinanțarea creditelor ipotecare prin vânzarea creanțelor către instituții autorizate de pe piața secundară).

Implementarea acestor modele în cadrul sistemului bancar al fiecărei țări a presupus timp, eforturi legislative și instituționale, dar s-a concretizat într-o evoluție pozitivă a creditelor ipotecare, cu impact social puternic.

Astfel, majoritatea țărilor în tranziție din centrul și estul Europei au procedat la adoptarea legislației privind băncile ipotecare și emisiunea de obligațiuni ipotecare, respectiv Cehia în 1995, Ungaria și Polonia în 1997, Slovacia în 1996 și 1998 și Bulgaria în 2000. Trebuie precizat că au existat două abordări diferite în ceea ce privește emisiunea de obligațiuni ipotecare, respectiv cea bazată pe principiul băncii ipotecare specializate (agreată de Polonia și Ungaria) și cea bazată pe principiul băncii universale care poate obține autorizația de a emite obligațiuni ipotecare (cazul Cehiei, Slovaciei, Bulgariei și alternativa viabilă în cazul României).

Cu toate că introducerea acestei posibilități alternative de finanțare a creditelor ipotecare a avut un impact favorabil asupra dezvoltării acestui produs în țările în tranziție, iar legislația privind obligațiunile ipotecare este suficient de protectivă pentru investitori, în prezent emisiunea de obligațiuni ipotecare reprezintă numai 20% din totalul surselor de finanțare a creditelor ipotecare în țările din centrul și estul Europei. Dimensiunea pieței obligațiunilor ipotecare în Europa Centrală și de Est este ilustrată în graficul prezentat în Anexa nr. 3.

În ceea ce privește introducerea economisirii și a creditării în sistem colectiv pentru domeniul locativ, adoptarea legislației în acest domeniu s-a realizat în anul 1992 în Slovacia, în 1993 în Cehia, în 1996 în Polonia și în 1997 în Ungaria, activitatea caselor de economii pentru domeniul locativ înregistrând o evoluție spectaculoasă, atât în ceea ce privește numărul contractelor încheiate, numărul și valoarea creditelor acordate, cât și în ceea ce privește volumul primelor bonificate de stat, așa cum rezultă și din Anexa nr. 4.

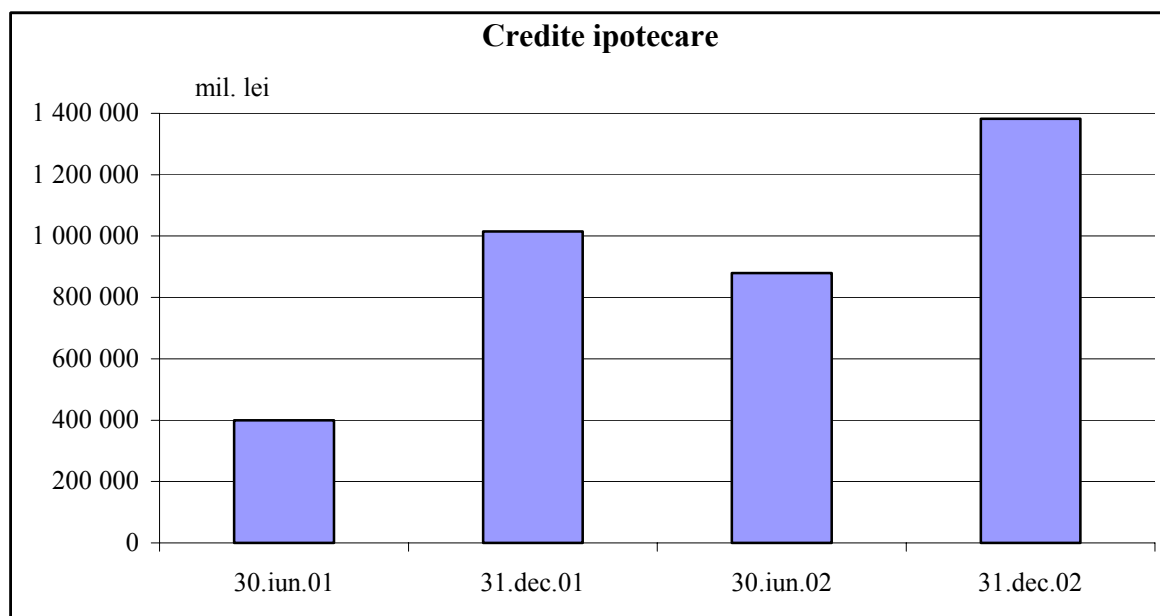
Spre exemplu, în Cehia, numărul creditelor acordate prin acest sistem a crescut de circa 390 de ori în perioada 1995-1999, ponderea în soldului bugetului statului a primelor bonificate de stat la soldurile economisite înregistrând niveluri destul de ridicate și în creștere de la 0,1% în 1994 la 1% în 1999.

A) Evoluția creditelor ipotecare acordate de unele bănci* din România

Momentul (t)	Total credite (mil. lei)	Credite ipotecare (mil. lei)	Pondere creditelor ipotecare în total credite (%)	Indici de creștere semestrială a creditelor ipotecare (t/t-1) (%)	Indici de creștere a creditelor ipotecare față de momentul 30.06.2000 (t/1) (%)	Pondere creditelor ipotecare restante/îndoielnice în total credite ipotecare (%)
30.06.2001	81 775 821	399 175	0,49	99,29	116,61	0,43
31.12.2001	81 799 149	1 014 969	1,24	254,27	296,51	0,21
30.06.2002	92 702 433	879 416	0,95	86,64	256,91	0,41
31.12.2002	89 861 484	1 382 492	1,54	157,21	403,88	0,19

* Datele utilizate în analiză sunt obținute de la următoarele bănci comerciale: Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banc Post, Banca Transilvania, Banca Românească și Citibank România.

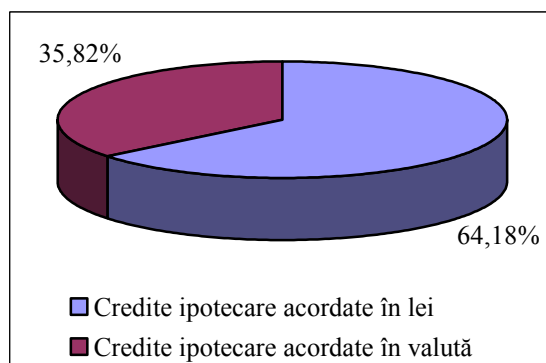
Valori actualizate la 31.12.2002, utilizând IPC.

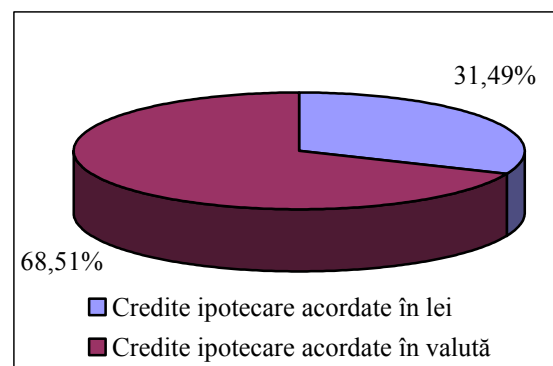
B) Clasificarea creditelor ipotecare acordate în funcție de moneda de exprimare

	30.06.2000		31.12.2000		30.06.2001		31.12.2001		30.06.2002		31.12.2002	
	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%
Total credite ipotecare, din care:	342 302	100,00	402 038	100,00	399 175	100,00	1 014 969	100,00	879 416	100,00	1 382 492	100,00
Credite ipotecare acordate în lei	223 918	65,42	258 028	64,18	265 138	66,42	319 577	31,49	329 447	37,46	429 363	31,06
Credite ipotecare acordate în valută	118 384	34,58	144 010	35,82	134 037	33,58	695 393	68,51	549 970	62,54	953 129	68,94

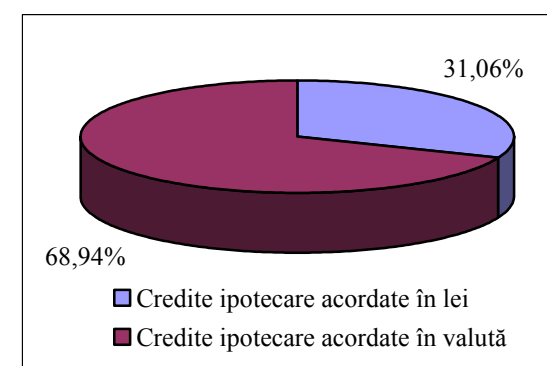
Valori actualizate la 31.12.2002, utilizând IPC.

31.12.2000

31.12.2001

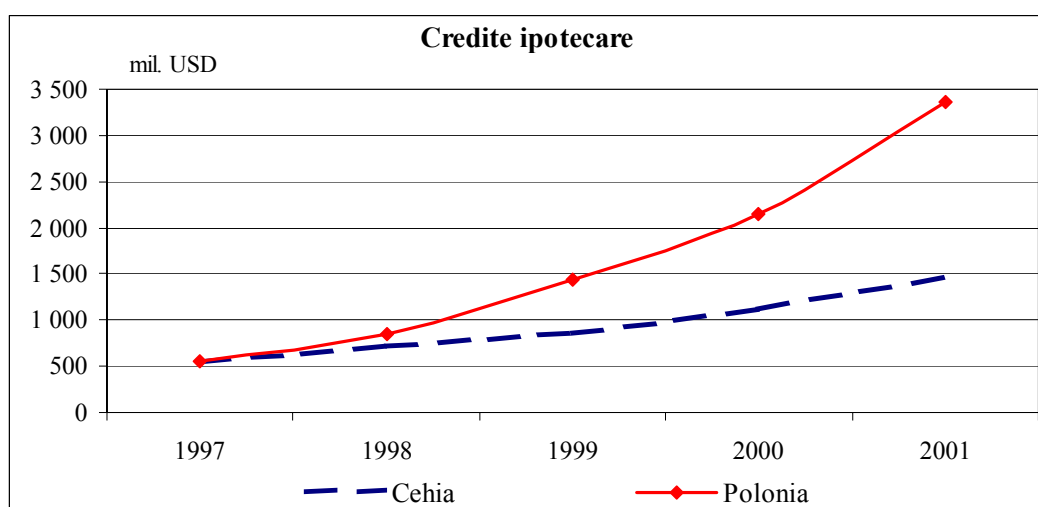
31.12.2002

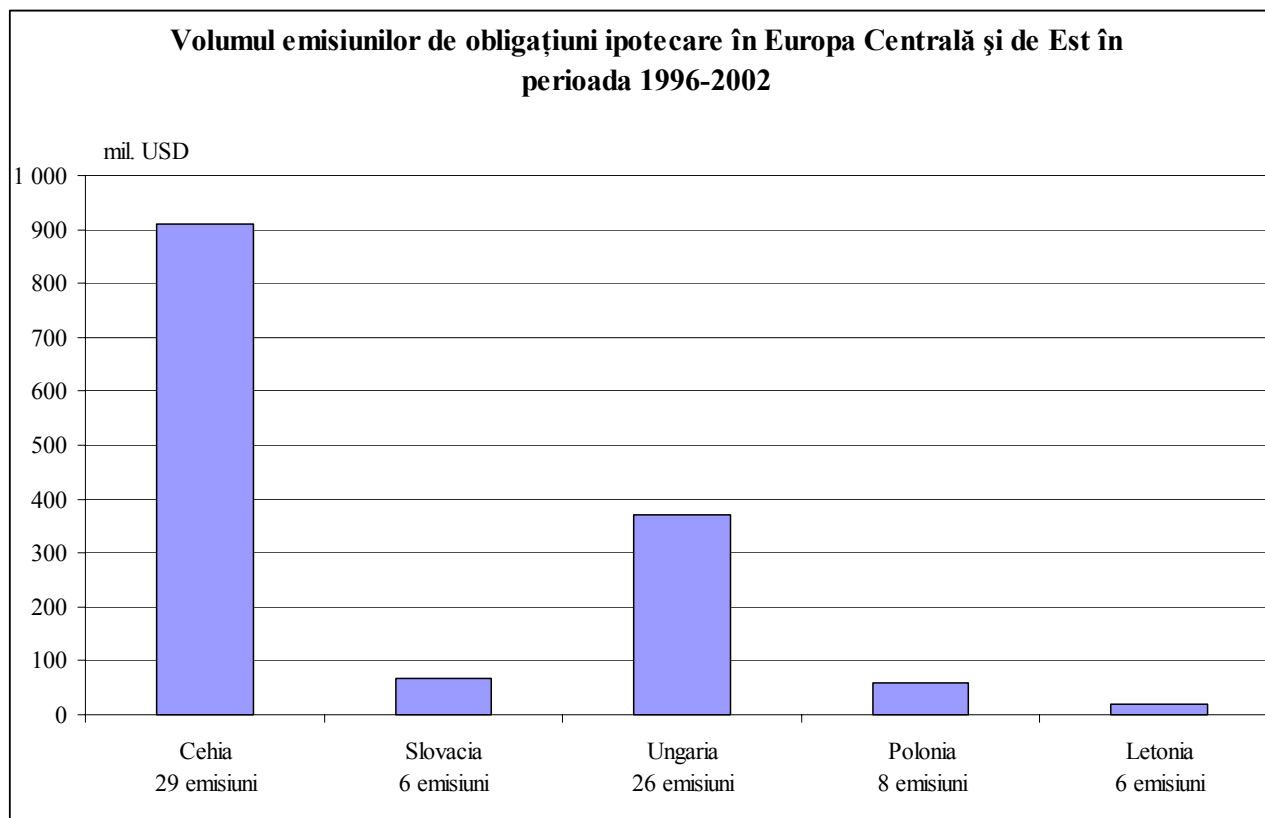
Evoluția creditelor ipotecare în Cehia, Polonia, Bulgaria și România

Țara	Anii	Credit intern	Credite ipotecare			
		(mil. USD)	(mil. USD)	Pondere în credit intern (%)	I(t/t-1) (%)	Pondere în PIB (%)
Cehia	1997	38 304,4	549,7	1,44	-	1,037
	1998	36 556,4	735,3	2,01	133,76	1,291
	1999	32 869,8	869,7	2,65	118,27	1,580
	2000	28 016,3	1 134,5	4,05	130,45	2,206
	2001	28 253,9	1 477,6	5,23	130,24	2,605
Polonia	1996	46 988,5	371,3	0,79	-	0,258
	1997	49 862,8	546,7	1,10	147,26	0,380
	1998	57 388,2	848,5	1,48	155,20	0,533
	1999	60 580,1	1 439,9	2,38	169,71	0,929
	2000	59 105,1	2 141,2	3,62	148,70	1,360
	2001	70 886,8	3 364,4	4,75	157,13	1,905
Bulgaria	1999	2 464,9	41,5	1,68	-	0,338
	2000	2 875,7	46,5	1,62	112,05	0,365
	2001	3 736,3	59,2	1,58	127,31	0,444
	2002	6 402,2	91,3	1,43	154,22	0,547
România*	2000	4 354,1	10,1	0,23	-	0,033
	2001	4 533,5	27,3	0,60	270,30	0,075
	2002	5 976,8	41,3	0,69	151,28	0,092

Sursa: web-site-urile băncilor centrale

* Valoarea creditelor ipotecare a fost calculată pe baza datelor obținute de la următoarele bănci comerciale: Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banc Post, Banca Transilvania, Banca Românească și Citibank România.

Sursa: Association of German Mortgage Banks

A) Evoluția activității caselor de economii pentru domeniul locativ în Cehia

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nr. contracte de economisire și creditare pentru domeniul locativ în vigoare	206 000	651 000	1 104 000	1 560 000	1 967 000	2 400 000	2 700 000
Nr. credite acordate	0	0	900	17 900	65 500	191 100	350 000
Împrumuturi nete acordate (mil. USD)	0	0	7,5	81	287,1	771,4	1301,7
Prime acordate de stat (mil. USD)	0	11,3	41,4	84,7	119,9	158	179,3
Prime/Bugetul statului (%)	0	0,1	0,3	0,5	0,8	0,9	1

B) Evoluția activității caselor de economii pentru domeniul locativ în Slovacia

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Nr. contracte de economisire și creditare pentru domeniul locativ în vigoare	228 000	432 000	644 000	923 000	907 000	920 000	900 000
Împrumuturi nete acordate (mil. USD)	0	0	0	9,8	65,4	170,3	-
Prime acordate de stat (mil. USD)	0	16,8	50,5	94,6	89,2	90,8	-
Prime/Bugetul statului (%)	0	0,3	0,9	1,5	1,4	1,3	-

„-” lipsă date

C) Evoluția activității caselor de economii pentru domeniul locativ în Ungaria

	1997	1998	1999
Nr. contracte de economisire și creditare pentru domeniul locativ în vigoare	290 000	350 000	500 000
Prime acordate de stat (mil. USD)	0	18,7	34,6
Prime/Bugetul statului (%)	0	0,1	0,3

Sursa: *The Urban Institute*

CREDITUL PENTRU AGRICULTURĂ ÎN ROMÂNIA

Agricultura, a treia ramură din economia națională din punct de vedere al ponderii valorii adăugate brute în PIB, după servicii și industrie, se confruntă cu un acces redus la creditele acordate de băncile comerciale, întrucât acestea percep sectorul agricol ca fiind unul cu grad de risc ridicat comparativ cu alte domenii către care băncile își orientează resursele financiare. Acest fenomen se datorează atât unor factori ce țin de mediul și stabilitatea economică la nivel național, cât și unor factori specifici ce influențează cererea și oferta de credite pentru agricultură, prezentați detaliat în Anexa nr. 1.

Analiza efectuată acoperă perioada 30.06.2000 – 31.12.2002 și se bazează pe datele transmise de șase bănci (Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banca Transilvania, Banc Post, Banca Românească, Citibank România).

În perioada menționată s-a constatat că volumul creditelor acordate agriculturii de către aceste bănci nu a avut o evoluție constantă, în sensul că în decembrie 2001 acestea au fost marcate de o reducere cu aproximativ 5% comparativ cu aceeași perioadă a anului 2000, iar în decembrie 2002 acestea au crescut cu 19,6% comparativ cu luna decembrie a anului 2001 (Anexa nr. 2).

Principalii factori care au contribuit la reducerea volumului de credite agricole acordate în anul 2001 au fost, în principal, eficiența și productivitatea reduse din agricultură, reforma întârziată (restituirea incompletă a drepturilor de proprietate), implicarea slabă a statului în situațiile conjuncturale nefavorabile. Un impact negativ asupra evoluției creditelor agricole l-a avut și abrogarea legislației în baza căreia producătorii agricoli beneficiau de credite cu dobândă subvenționată de stat. Renunțarea la acordarea de facilități de către stat se reflectă și în volumul mai mare de credite restante/îndoielnice înregistrate în perioada 31.12.2001 – 30.06.2002 comparativ cu perioada 31.12.2000 – 30.06.2001 (Anexa nr. 2).

În intervalul 31.12.2000 - 31.12.2002 creditele pentru agricultură au înregistrat o creștere de 13,9%. După cum se poate observa din Anexa nr. 2, volumul acestui tip de credit este în relație directă cu specificul domeniului agricol, fiind mai mare în semestrul II al anului, perioadă în care activitatea agricolă este marcată de realizarea lucrărilor de recoltare și pregătire a terenurilor în vederea obținerii recoltelor viitoare.

Pe ansamblu, ponderea creditelor pentru agricultură în totalul portofoliului de credite al băncilor s-a menținut la un nivel redus, dat fiind, după cum s-a subliniat și mai sus, riscul ridicat pe care îl implică plasarea disponibilităților bănești în acest sector, ca urmare a acțiunii unor factori, prezentați în detaliu în Anexa nr. 1.

Din punct de vedere al calității creditelor pentru agricultură, se constată că ponderea creditelor restante în total credite acordate este mai mare în majoritatea cazurilor la sfârșitul semestrului I când, în mare parte, creditele acordate se apropie de scadență. Peste 50% din creditele destinate

sectorului agricol sunt pe termen scurt, nivelul ridicat al inflației și resursele asociate finanțării de către bănci a acestui sector descurajând creditarea pe termen lung (Anexa nr. 2).

În ceea ce privește clasificarea creditelor pentru agricultură în funcție de moneda de exprimare (Anexa nr. 3), se constată că în cadrul portofoliului de credite pentru agricultură ponderea majoritară o dețin creditele acordate în lei dar, începând cu semestrul II 2002, se observă o creștere semnificativă a ponderii creditelor acordate în valută comparativ cu perioada anterioară, acest lucru putându-se datora, printre altele, acordării în anul 2002 de către FGCR de garanții în valută la creditele acordate în valută, ceea ce a condus la o creștere a cererii pentru această categorie de credite (Anexa nr. 3).

Începând cu anul 2003 există condiții ca piața creditelor pentru agricultură să fie marcată de un proces de expansiune, ca urmare a demarării Proiectului de finanțare rurală derulat în baza Acordului de împrumut încheiat între România și Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare în data de 30 aprilie 2001. Un alt factor important îl constituie îmbunătățirea cadrului legal privind asigurările agricole, prin adoptarea Legii nr. 381/2002 privind acordarea despăgubirilor în caz de calamități naturale în agricultură și a OUG nr. 157/2002 pentru completarea Legii arendării nr. 16/1994, ambele acte normative stimulând din direcții diferite asigurările de culturi agricole și animale. Totodată, se impune subliniată adoptarea Legii creditului agricol pentru producție nr. 150/2003, a cărei aplicare va produce efecte începând cu anul 2004.

Piața creditului agricol în țările central și est-europene

Lipsa unor garanții corespunzătoare, profitabilitatea scăzută înregistrată în sectorul agricol, instabilitatea economică, precum și alți factori specifici pentru o economie în tranziție au avut un impact negativ asupra evoluției sectorului agricol, acesta fiind perceput ca un sector cu grad de risc ridicat. De altfel, el a fost neatractiv pentru investiții și în alte țări din centrul și estul Europei aflate în proces de tranziție la economia de piață, precum Slovacia, Cehia, Ungaria și Polonia.

Sectorul bancar din aceste țări manifestă rețineri în ceea ce privește acordarea de credite agenților economici din agricultură și pare să nu existe o competiție între bănci în ceea ce privește oferta acestui produs bancar. Băncile comerciale utilizează fondurile proprii pentru creditarea agriculturii într-o mică măsură și în condițiile în care creditele respective sunt garantate de diverse fonduri sau agenții. Garantarea creditelor acordate agenților economici din agricultură se realizează în alte țări de instituții similare Fondului de Garantare a Creditului Rural, respectiv:

- Fondul de Suport și Garantare pentru Agricultură și Păduri din Cehia care a fost constituit în anul 1994 și asigură garanții pentru creditele pe termen scurt și lung acordate de băncile comerciale, precum și subvenționarea dobânzii;
- Fundația de Garantare a Creditului Rural din Ungaria, constituită în anul 1991 și care asigură garanții pentru creditele pe termen scurt și lung;
- Agenția pentru Restructurarea și Modernizarea Agriculturii din Polonia, constituită în anul 1994, ce oferă subvenții la creditele acordate de băncile comerciale, precum și garanții pentru fermieri și procesatori din industria alimentară;
- Fondul de Sprijin al Statului pentru Agricultură și Industria Alimentară din Slovacia, constituit în anul 1994, ce asigură garanții și programe de împrumut speciale pentru fermieri și procesatori din industria alimentară.

În țările central și est-europene cum sunt Cehia, Slovacia, Polonia, Ungaria, agricultura și sectoarele economice conexe acesteia se află într-un stadiu mai avansat de dezvoltare, iar organizațiile de producători joacă un rol important în agricultură, fermierii primind suport financiar prin intermediul acestor organizații. Finanțarea investițiilor în active circulante, mașini și utilaje agricole este asigurată într-o măsură tot mai mare prin credite comerciale și nu prin credite acordate de băncile comerciale. Furnizorii de *inputuri* și companiile din avalul agriculturii asigură credite producătorilor agricoli ca parte a relațiilor contractuale cu aceștia. În multe țări central și est-europene *leasingul* și alte forme de contractare dintre agenții economici din agricultură și sectoarele din amonte și aval de aceasta tind să se dezvolte, aceste relații contractuale fiind adecvate satisfacerii nevoilor de finanțare pe termen scurt și mediu și îmbrăcând diferite forme cum ar fi: *leasing* de echipament, contracte *forward* de livrări de *outputuri* în schimbul *inputurilor*, credite marfă acordate fermelor contractante de către

procesatorii și furnizorii de *inputuri*, sistemul recipiselor de depozit (Slovacia are cel mai extins program bazat pe certificate de depozit din regiune). De asemenea, unele bănci din aceste țări au constituit companii de *leasing* ca filiale, cumpărarea de către acestea a mijloacelor și echipamentelor agricole și acordarea acestora în sistem de *leasing* producătorilor agricoli rezolvând problema garanțiilor.

Volumul creditelor agricole acordate de băncile comerciale din țările central și est-europene analizate a înregistrat un trend descrescător (Cehia în intervalul 1996-2001; Slovacia în intervalul 1995-1998 și 2000-2001; Ungaria în intervalul 1999-2001) – Anexa nr. 4.

În ceea ce privește ponderea creditelor pentru agricultură acordate în total credit intern, aceasta a înregistrat valori reduse în perioada 1995-2001 în Cehia, Slovacia, Ungaria, (Anexa nr. 4), valori apropiate celor înregistrate și în România.

CREDITUL AGRICOL

I. Factori cu influență pozitivă asupra cererii și ofertei de credite agricole	I. Factori cu influență negativă asupra cererii și ofertei de credite agricole	Măsuri ce ar trebui întreprinse în vederea stimulării creditului pentru agricultură
<ul style="list-style-type: none"> – potențialul agricol ridicat în toate zonele țării, România având condiții naturale și pedo-climatice dintre cele mai favorabile din Europa; – încheierea începând cu anul 2002 de către FGCR cu băncile comerciale a unor convenții cu condiții mai flexibile, în sensul că FGCR asigură garanții pentru orice tip de credit pe care producătorii agricoli îl pot obține de la bănci, nu numai pentru creditele pe termen lung având ca destinație efectuarea de investiții; – Proiectul de finanțare rurală derulat ca urmare a încheierii în data de 30 aprilie 2001 a unui acord de împrumut cu Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (ratificat prin OUG nr. 8/2002, aprobată prin Legea nr. 307/2002) stimulează pe termen scurt și mediu capitalizarea 	<ul style="list-style-type: none"> – întâzieri în procesul de privatizare și restructurare sectorială; – piața pământului cu o funcționare necorespunzătoare combinată cu caracteristicile structurale negative ale proprietății asupra pământului, cum sunt fragmentarea, restituirea incompletă a titlurilor de proprietate, procesul necorespunzător de înregistrare a acestora fac ca pământul să fie prea riscant folosit drept garanție; – prețurile mari practicate de agenții de depozitare (cu capital majoritar de stat) descurajează producătorii agricoli în a apela la serviciile acestora; 	<ul style="list-style-type: none"> – accelerarea finalizării reformelor structurale pentru întărirea proprietății private prin eliberarea tuturor titlurilor de proprietate asupra terenurilor agricole, retrocedarea către proprietarii de drept a terenurilor agricole și forestiere și privatizarea întreprinderilor agricole cu capital majoritar de stat; – emiterea de reglementări care să prevadă ca, în cazul constituirii de exploatații agricole noi, terenurile să fie vândute cu preferință persoanelor cu pregătire de specialitate și experiență agricolă; producătorii agricoli să fie sprijiniți în vederea cumpărării de terenuri agricole prin oferirea posibilității de a plăti în rate terenul agricol respectiv; – stimularea competiției în industria agenților economici de depozitare, sector dominat încă de stat, astfel încât calitatea serviciilor oferite și prețurile practicate să stimuleze producătorii agricoli să apeleze la serviciile acestora;

I. Factori cu influență pozitivă asupra cererii și ofertei de credite agricole	I. Factori cu influență negativă asupra cererii și ofertei de credite agricole	Măsuri ce ar trebui întreprinse în vederea stimulării creditului pentru agricultură
<p>sectorului rural și creșterea interesului băncilor și al altor instituții financiare pentru a se implica în furnizarea de servicii către acest sector;</p> <ul style="list-style-type: none"> – îmbunătățirea cadrului legal privind asigurările agricole prin adoptarea Legii nr. 381/2002 privind acordarea despăgubirilor în caz de calamități naturale în agricultură și a OUG nr. 157/2002 pentru completarea Legii arendării nr. 16/1994, ambele acte normative stimulând din direcții diferite asigurările de culturi și cele de animale, urmând a produce efecte începând cu anul 2003; – neperceperea de către FGCR de comisioane pentru creditele acordate, ceea ce constituie un stimulent pentru contractarea de credite de către producătorii agricoli persoane fizice și asociațiile de producători; – perioada lungă de rambursare a creditelor contractate în cadrul Proiectului de finanțare rurală; 	<ul style="list-style-type: none"> – fărâmițarea proprietății agricole prin aplicarea Legii nr. 1/2000 a dus la reducerea masivă a suprafețelor lucrate de fostele IAS și la pierderea clienților tradiționali ai băncilor; – micile proprietăți, rezultate în urma retrocedării, reprezintă peste 70% din terenul agricol, suprafețe pe care nu se poate practica o agricultură performantă, motiv pentru care producătorii agricoli sunt greu de convins să asigure culturile agricole; – riscul calamităților, imposibilitatea financiară de a încheia asigurări împotriva calamităților naturale pentru terenurile aflate în exploatare și sistemul deficitar al asigurărilor (Legea nr. 381/2002 privind acordarea despăgubirilor în caz de calamități naturale în agricultură va avea efecte pozitive asupra aspectelor menționate începând cu anul 2003); – numărul redus de instituții financiare prin intermediul cărora se derulează, până în prezent, Proiectul de finanțare rurală (două bănci comerciale și o societate de <i>leasing</i>) determină o competiție slabă între acestea; 	<ul style="list-style-type: none"> – stimularea prin acte normative emise de instituțiile competente a constituirii de grupuri, asociații de producători agricoli care să asigure o utilizare eficientă a activelor și a căror situație financiară să le permită accesul la credite; – derularea unei acțiuni de informare a populației din mediul rural asupra necesității încheierii de contracte de asigurare; – creșterea numărului și a calității serviciilor de asigurări private în mediul rural și extinderea rețelei de puncte de lucru; – luarea de măsuri în vederea demarării tuturor componentelor Proiectului de finanțare rurală, derulării operaționale a acestora și utilizării eficiente a fondurilor, asigurându-se astfel, printre altele, subîmprumuturi și microcredite pentru beneficiarii eligibili din mediul rural,

I. Factori cu influență pozitivă asupra cererii și ofertei de credite agricole	I. Factori cu influență negativă asupra cererii și ofertei de credite agricole	Măsuri ce ar trebui întreprinse în vederea stimulării creditului pentru agricultură
<ul style="list-style-type: none"> – diversificarea surselor de finanțare. 	<ul style="list-style-type: none"> – disponibilitatea redusă a sumelor alocate de către Banca Mondială și derularea greoaie a Proiectului de finanțare rurală, până în prezent fiind operațională parțial doar prima componentă a acestuia „Acordarea de credite rurale și facilități de <i>leasing</i>” (mai puțin activitatea de microcreditare ce urmează a se derula prin intermediul organizațiilor non-guvernamentale); – lipsa expertizei bancare în evaluarea riscurilor specifice acestei activități; 	<ul style="list-style-type: none"> – finanțare în leasing a bunurilor de capital amortizabile, dezvoltarea rețelei instituțiilor financiare participante (bănci, furnizori de servicii) la desfășurarea proiectului în mediul rural și acordarea de asistență tehnică și consultanță instituțiilor financiare participante; – derularea unei ample acțiuni de promovare a Proiectului de finanțare rurală și punerea la dispoziția celor interesați a unor instrucțiuni ușor de înțeles și de urmat; – crearea unor instrumente care să permită creditorilor cunoașterea situației creditelor acordate solicitanților din mediul rural (agenții de cotare a creditelor, baze de date administrate la nivel central pentru uzul băncilor); – utilizarea de către bănci a anumitor metodologii astfel încât activitatea de acordare de microîmprumuturi de către sucursalele din mediul rural să fie profitabilă: oferta unui număr redus de produse de creditare, menținerea unor costuri reduse ale sucursalelor, utilizarea informației locale pentru cunoașterea și monitorizarea clienților

I. Factori cu influență pozitivă asupra cererii și ofertei de credite agricole	I. Factori cu influență negativă asupra cererii și ofertei de credite agricole	Măsuri ce ar trebui întreprinse în vederea stimulării creditului pentru agricultură
	<ul style="list-style-type: none"> – nivelul redus de educație, nesiguranța și profitabilitatea scăzută descurajează producătorii agricoli să apeleze la credite; – barierele informaționale accentuate de lipsa experienței în acordarea de credite pentru agricultură; – lipsa sau insuficiența garanțiilor; – disponibilitatea limitată a garanțiilor; activele ce constituie garanții nu pot fi vândute ușor. Majoritatea agenților economici din acest sector nu dețin în proprietate pământul pe care îl cultivă, ci acesta este luat în arendă. De altfel, pământul oferit drept garanție este acceptat de către bănci, dar la o valoare mică, iar inventarul agricol este în mare parte depreciat și are o valoare scăzută. 	<p>pentru cunoașterea și monitorizarea clienților, mecanisme adecvate de control intern;</p> <ul style="list-style-type: none"> – program educațional privind posibilitățile de finanțare pentru producătorii agricoli, asistență de specialitate la întocmirea documentației de creditare, în special a planurilor de afaceri și a fluxurilor de numerar; – analiza posibilității de acordare de credite garantate cu recolta viitoare și de rambursare a acestora în rate mai puțin frecvente, având în vedere <i>cash-flow-ul</i> inegal al producătorilor agricoli.

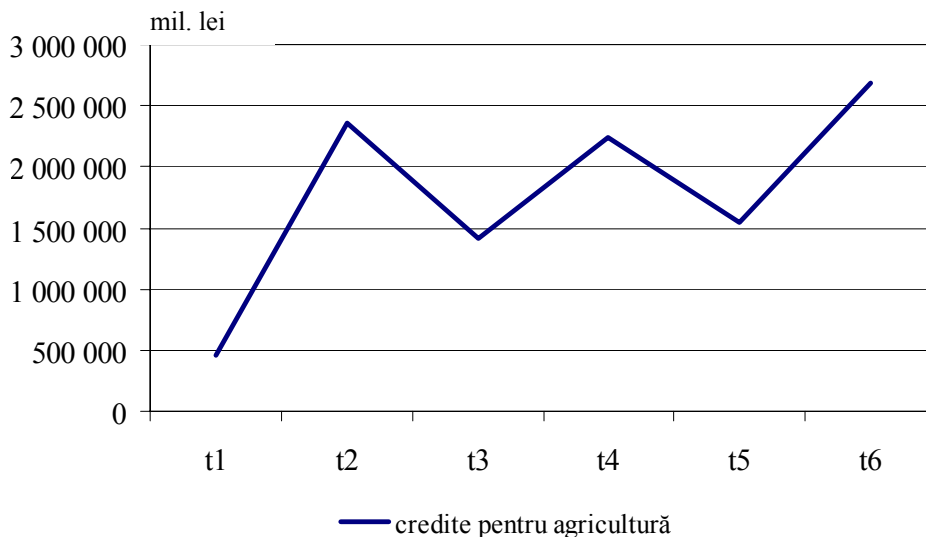
Evoluția creditelor pentru agricultură acordate de 6 dintre primele bănci comerciale din România

Momentul (ti)	Total credite (mil. lei)	Credite pentru agricultură (mil. lei)	Ponderea creditelor pentru agricultură în total credite (%)	Indici de creștere semestrială a creditelor pentru agricultură (ti/ti-1) (%)	Indici de creștere a creditelor pentru agricultură față de momentul 30.06.2000 (ti/t1) (%)	Ponderea creditelor pentru agricultură restante/îndoielnice în total credite pentru agricultură (%)
30.06.2000 (t1)		456 948		–	–	6,77
31.12.2000 (t2)		2 355 243		515,43	515,43	3,24
30.06.2001(t3)	81 775 821	1 420 553	1,74	60,31	310,88	3,33
31.12.2001(t4)	81 799 149	2 244 229	2,74	157,98	491,13	4,41
30.06.2002 (t5)	92 702 433	1 540 772	1,66	68,65	337,19	4,73
31.12.2002 (t6)	89 861 484	2 683 478	2,99	174,16	587,26	3,03

Sursa: date transmise de șase dintre primele bănci comerciale din România (Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banca Transilvania, Banc Post, Banca Românească, Citibank România)

Valori deflatate cu IPC

Evoluția semestrială a creditelor pentru agricultură

t1 - 30.06.2000

t4 - 31.12.2001

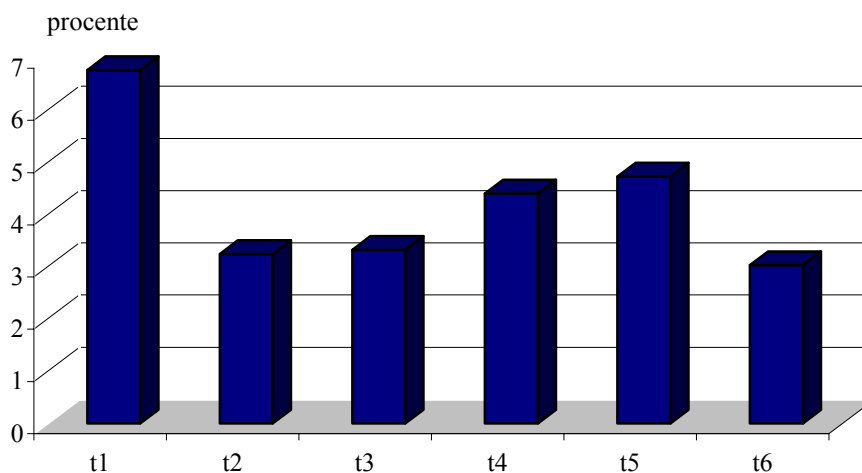
t2 - 31.12.2000

t5 - 30.06.2002

t3 - 30.06.2001

t6 - 31.12.2002

Evoluția ponderii creditelor restante/îndoielnice în total credite agricole acordate

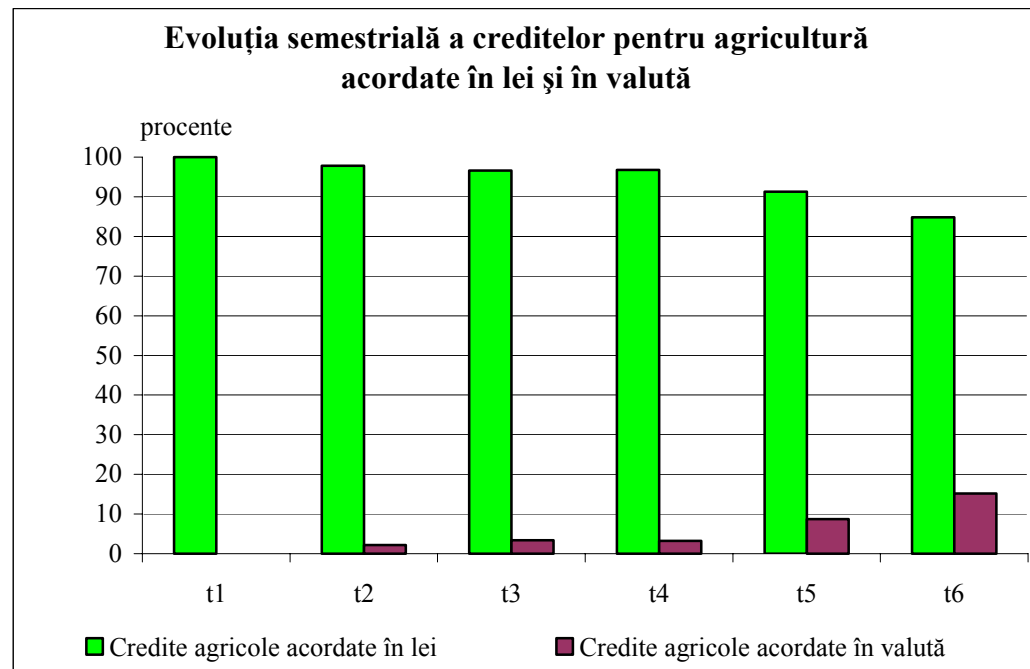

Clasificarea creditelor pentru agricultură în funcție de moneda de exprimare

	30.06.2000 (t1)		31.12.2000 (t2)		30.06.2001 (t3)		31.12.2001 (t4)		30.06.2002 (t5)		31.12.2002 (t6)	
	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%	mil. lei	%
Total credite pentru agricultură, din care:	456 948	100,00	2 355 243	100,00	1 420 553	100,00	2 244 229	100,00	1 540 772	100,00	2 683 478	100,00
Credite pentru agricultură acordate în lei	456 948	100,00	2 304 826	97,86	1 372 332	96,61	2 171 468	96,76	1 406 210	91,27	2 275 726	84,81
Credite pentru agricultură acordate în valută (în echivalent lei)			50 417	2,14	48 221	3,39	72 761	3,24	134 652	8,73	407 752	15,19

Sursa: date transmise de șase dintre primele bănci comerciale din România (Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banca Transilvania, Banc Post, Banca Românească, Citibank România)

Valori deflatate cu IPC

Evoluția creditelor pentru agricultură în România și în țările central și est-europene

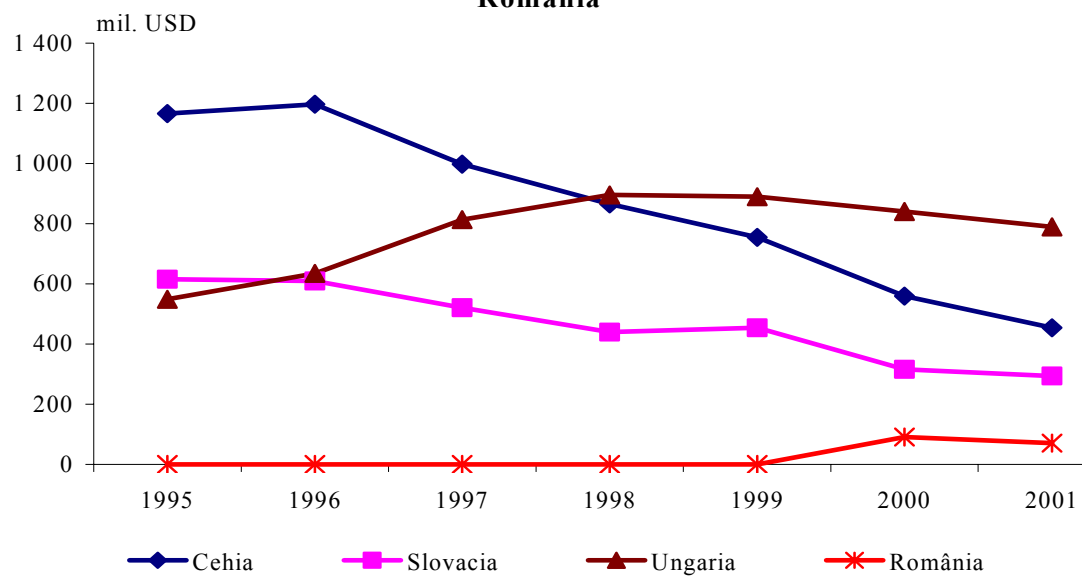
Țara	Anii	Credit intern	Credite agricole		
		(mil. USD)	(mil. USD)	Pondere în credit intern (%)	I(t/t-1) (%)
Cehia	1995	39 472,8	1 165,8	3,0	-
	1996	41 731,9	1 197,4	2,9	102,7
	1997	38 304,4	998,3	2,6	83,4
	1998	36 556,4	865,9	2,4	86,7
	1999	32 869,8	754,2	2,3	87,1
	2000	28 016,3	559,9	2,0	74,2
	2001	28 253,9	454,5	1,6	81,2
Slovacia	1995	12 682,6	615,9	4,9	-
	1996	14 172,9	610,1	4,3	99,1
	1997	14 164,2	520,5	3,7	85,3
	1998	15 154,6	439,9	2,9	84,5
	1999	13 762,0	454,5	3,3	103,3
	2000	13 010,8	316,0	2,4	69,5
	2001	14 364,0	293,7	2,0	92,9
Ungaria	1995	36 755,2	549,1	1,5	-
	1996	32 575,8	634,4	1,9	115,5
	1997	29 819,5	813,3	2,7	128,2
	1998	29 583,9	896,0	3,0	110,2
	1999	25 299,6	890,3	3,5	99,4
	2000	25 514,9	840,5	3,3	94,4
	2001	25 937,7	788,9	3,0	93,8
România*	2000	4 354,0	90,8	2,1	-
	2001	4 533,0	71,0	1,6	78,2

* valoarea creditului agricol s-a calculat pe baza datelor transmise de șase dintre primele bănci comerciale din România (Banca Comercială Română, Banca Română pentru Dezvoltare, Banca Transilvania, Banc Post, Banca Românească, Citibank România)

Valori deflatate cu IPC

Sursa: website-urile băncilor centrale

Evoluția creditelor pentru agricultură în Cehia, Slovacia, Ungaria și România

CREDITUL PENTRU ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ LOCALĂ (APL)

Piața creditului pentru APL

Piața creditului pentru Administrația Publică Locală din România se află într-o fază incipientă de dezvoltare, fiind caracterizată printr-un volum scăzut al creditelor acordate. Pe baza datelor furnizate de patru bănci comerciale incluse în studiu se constată existența acestui produs bancar în portofoliul acestora începând cu cea de-a doua jumătate a anului 2000 (15 049 milioane lei la 30.06.2000), valoarea unor astfel de credite fiind practic nesemnificativă în perioada anterioară. Totodată, se remarcă faptul că, inițial, băncile au fost orientate către acordarea de credite în valută Administrației Publice Locale, înregistrându-se ulterior o tendință generală de scădere a acestora în favoarea creditelor în moneda națională, ajungându-se la sfârșitul anului 2002 la valori aproximativ egale ale celor două categorii de credite (echivalentul a 340 miliarde lei). Ca nivel general, pe parcursul celor trei ani luați în considerare în cadrul analizei, volumul creditelor acordate Administrației Publice Locale s-a menținut la un nivel relativ constant (cu un maxim de 780 336 milioane lei la 31.12.2001), înregistrându-se însă oscilații în cadrul fiecărui an¹. În ceea ce privește volumul creditelor restante și îndoielnice, precum și ponderea acestora în totalul creditelor acordate APL, se observă înregistrarea unor niveluri reduse ale acestor indicatori, ceea ce reflectă o derulare corespunzătoare a contractelor de credit, cu respectarea termenelor de rambursare.

Cauzele nivelului redus de dezvoltare a pieței creditului pentru APL din țara noastră sunt multiple, ele regăsindu-se atât la nivelul cererii, cât și al ofertei.

În ceea ce privește oferta, este de menționat faptul că, în anul 2002, Ministerul Administrației Publice a elaborat un proiect de ordonanță privind înființarea unei Bănci de Investiții a Autorităților Locale, având ca acționari statul român (cel mult 34% din capital), autorități ale Administrației Publice Locale și instituții financiar-bancare. Potrivit prevederilor acestui proiect, respectiva bancă urma să beneficieze de o serie de facilități, precum scutirea de la plata oricăror impozite și taxe pe perioada primilor șase ani de activitate și existența unei garanții din partea statului pentru creditele acordate. Inițiativa legislativă în forma propusă nu s-a concretizat până în prezent, o cauză a acestei situații constituind-o faptul că prevederile sale reprezintă încălcări ale angajamentului de transpunere integrală a *acquis*-ului comunitar aferent Directivei 12/2000/CEE, conținut în Documentul de Poziție pentru Capitolul 3 – „Libera circulație a serviciilor” și Capitolul 4 – „Libera circulație a capitalurilor”.

Referitor la factorii care influențează cererea de credite a APL, îndeosebi capacitatea acesteia de a recurge la această formă de finanțare, sunt de remarcat progresele înregistrate în ultimii ani, ca urmare a inițierii reformei în administrația publică locală în anul 1998. În acest sens, un rol important l-au avut adoptarea unui cadru legislativ care conferă un grad sporit de autonomie financiară APL în raport cu perioada anterioară (Legea nr. 189/1998 privind finanțele publice

¹ Anexa nr. 1

locale, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 215/2001 – Legea administrației publice locale, cu modificările și completările ulterioare, Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia, cu modificările și completările ulterioare, Ordonanța Guvernului nr. 36/2002 privind impozitele și taxele locale, republicată) și derularea unor programe de asistență tehnică în acest domeniu.

În vederea continuării reformei în administrația publică locală, recent a fost emisă Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 45/2003 privind finanțele publice locale, care va intra în vigoare începând cu 1 ianuarie 2004 (cu excepția art. 59, ale cărui prevederi se aplică de la data publicării ordonanței în Monitorul Oficial al României), de la această dată urmând a fi abrogată Legea nr. 189/1998.

Acest act normativ va crea premisele soluționării unora dintre problemele cu care se confruntă în prezent sectorul creditării APL, astfel:

- va fi eliminată interdicția aplicată APL de a deschide conturi la bănci comerciale pentru a efectua operațiuni de încasări și plăți (art. 55 alin. 2 din OUG nr. 45/2003), acestea derulându-se în prezent exclusiv prin conturile Trezoreriei statului. În acest fel va fi înlesnit accesul băncilor la situațiile financiare ale APL, fiind facilitată evaluarea credibilității financiare a acestora. În plus, excedentele din conturile bancare ar putea fi folosite în vederea constituirii de garanții pentru contractarea de credite;
- vor fi detaliate modalitățile de asigurare a resurselor financiare necesare realizării activităților sau sarcinilor ce vor reveni APL ca urmare a procesului de descentralizare (art. 6 și art. 48 din OUG nr. 45/2003). Aceasta va determina o creștere a stabilității financiare a APL, ceea ce îi va permite realizarea unei planificări financiare pe termen mediu și lung;
- se va acorda APL posibilitatea de a recurge la împrumuturi interne sau externe pe termen scurt pentru realizarea de investiții publice de interes local, precum și pentru refinanțarea datoriei publice locale (art. 57 alin. 1 din OUG nr. 45/2003). În plus, va fi eliminată restricția aplicată APL prin care aceasta putea contracta credite pe termen scurt exclusiv de la Trezoreria statului;
- se introduc unele prevederi potrivit cărora serviciul datoriei publice locale nu va reprezenta obligații sau răspunderi ale Guvernului, acesta urmând să fie plătit din bugetele locale și din împrumuturile pentru refinanțarea datoriei publice locale (art. 58 alin. 11 din OUG nr. 45/2003). În acest fel va fi prevăzută în mod explicit inexistența unei garanții din partea statului pentru creditele contractate de municipalități.

Măsurile luate de autoritățile competente pe linia îmbunătățirii cadrului legislativ, cu incidență asupra creditării, s-au concretizat și în amendarea Titlului VI “Regimul juridic al garanțiilor reale imobiliare” din Legea nr. 99/1999 privind unele măsuri pentru accelerarea reformei economice, cu modificările ulterioare, prin emiterea Legii nr. 161/2003 privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției. Potrivit acesteia din urmă, creditorii privilegiați,

inclusiv statul și unitățile administrativ-teritoriale, pot avea prioritate față de un creditor cu garanție reală, numai dacă și-au înscris creanța la arhivă sau, după caz, în documentele de publicitate imobiliară, înaintea înscrierii unei astfel de garanții de către creditorul garantat.

În plus, art. 43 alin. (3) din Ordonanța Guvernului nr. 61/2002 privind colectarea creanțelor bugetare, republicată, cu modificările ulterioare, care prevedea privilegiul statului față de ceilalți creditori de la data înscrierii titlului executoriu la Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare – a fost modificat de Legea nr. 232/2003 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 36/2003 privind corelarea unor dispoziții din legislația financiar-fiscală, în sensul că, față de terți, inclusiv față de stat, garanția reală și celelalte sarcini reale asupra bunurilor au un grad de prioritate care se stabilește din momentul în care acestea au fost făcute publice prin oricare dintre metodele prevăzute de Legea nr. 99/1999.

În baza ultimelor acte normative care sunt incidente asupra modului în care se stabilește ordinea de prioritate a creditorilor în situația în care unul dintre aceștia este un creditor bugetar local, nu reiese clar dacă acesta din urmă nu beneficiază de privilegii absolute în cazul executării silite a garanțiilor mobiliare. Astfel, întrucât prevederile art. 43 alin. (3) din Ordonanța Guvernului nr. 39/2003 referitoare la ordinea de prioritate a creditorilor în cazul executării silite a garanțiilor (în favoarea creditorului bugetar local) nu au fost amendate în mod expres de nici o lege, se poate considera că acestea sunt în vigoare. Pe de altă parte, ținând seama de dispozițiile Legii nr. 161/2000 și respectiv ale Legii nr. 232/2003 (referitoare la drepturile și obligațiile statului, în cazul executării silite a garanțiilor), precum și de faptul că acestea sunt ulterioare Ordonanței Guvernului nr. 39/2003, se poate considera că ele se aplică implicit și administrației publice locale.

În pofida aspectelor pozitive menționate anterior, se înregistrează încă obstacole în calea dezvoltării pieței creditului pentru APL, ceea ce explică dimensiunile încă reduse ale acesteia. Acest fapt nu reflectă neapărat o situație negativă, având în vedere experiența altor țări (Brazilia, Rusia) în care apelarea excesivă a APL la împrumuturi, în lipsa unui cadru legal adecvat și a unei pregătiri corespunzătoare a participanților la piață, a avut repercusiuni asupra stării generale a economiei.

Factori care frânează dezvoltarea pieței creditului pentru APL¹

1. O sursă importantă de finanțare a APL o constituie veniturile de la bugetul de stat (în anul 1999 ponderea acestora în totalul veniturilor APL se situa între 30% și 68%), iar în cadrul acestora sumele și cotele defalcate din impozitul pe venit.

În condițiile în care Parlamentul poate modifica în fiecare an aceste cote ale transferurilor de la bugetul de stat, apreciem că acest mecanism de alocare a fondurilor este lipsit de stabilitate și

¹ Raportul „Creditarea și finanțarea municipală în România – cadrul legal și strategii în domeniu” (octombrie 2000, revizuit în ianuarie 2002) și „Studiul privind impactul descentralizării fiscale asupra autonomiei locale - județele Cluj și Sălaj”, elaborate în cadrul Programului de Asistență pentru Administrația Publică Locală din România – LGA România, au constituit surse bibliografice în analizarea acestor factori.

predictibilitate. Astfel, deși Legea nr. 189/1998 a stabilit ca 36,5% din impozitul pe venitul global să revină consiliilor locale, legile prin care a fost stabilit bugetul de stat în ultimii ani au modificat succesiv acest procent, în prezent valoarea sa fiind de 36% (art. 23 alin. 2 din Legea nr. 631/2002 - Legea bugetului de stat pe anul 2003, cu modificările ulterioare).

În aceste condiții, există o incertitudine în ceea ce privește cota care va reveni direct Administrației Publice Locale în fiecare an, făcând dificilă realizarea unor planuri de investiții pe termen mediu și lung. Totodată, din punctul de vedere al finanțatorului, acest procedeu de alocare a veniturilor îngreunează evaluarea capacității de rambursare a creditelor de către APL, conducând la o creștere a riscului de credit asociat acestora.

Ungaria s-a confruntat cu o situație similară privind instabilitatea transferurilor de la bugetul de stat către administrațiile locale, acestea înregistrând, ca urmare a deciziilor luate de Parlament, o evoluție descendentă în perioada 1991-1995, de la 100% la 35%.

Spre deosebire de această situație, în condițiile legislației fiscale din Uniunea Europeană, caracterul stabil al formulei de alocare a veniturilor bugetare către administrațiile locale din țările membre a determinat includerea lor în categoria veniturilor proprii ale acestora.

2. Recurgerea la credite bancare depinde în mare măsură și de capacitatea APL de a genera venituri proprii, ca parte a veniturilor asupra cărora acestea au control direct. APL are posibilitatea stabilirii, urmării și încasării respectivelor venituri, putând formula o politică fiscală proprie în funcție de starea economiei locale. Creșterea gradului de autonomie financiară a APL, cu implicații directe asupra scăderii riscului de credit, poate fi realizată printr-o serie de măsuri, precum: identificarea bazei de impozitare nedeclarate, descentralizarea impozitului pe venit de la bugetul de stat la bugetele locale, identificarea altor impozite și taxe ce se pot descentraliza de la bugetul de stat la bugetele locale, stabilirea unor strategii de dezvoltare pentru localitățile cu potențial economic scăzut.

3. În condițiile actuale se înregistrează un grad redus de credibilitate financiară a APL, generat de un management financiar necorespunzător, de o lipsă de predictibilitate și stabilitate a veniturilor și de un sistem de raportări financiare întocmite într-o formă care nu favorizează realizarea unei analize de credit. În acest context, băncile se confruntă cu dificultatea evaluării riscurilor pe care le implică acordarea de credite APL.

În prezent, activitatea APL, precum și respectarea încadrării acesteia în limitele bugetelor locale sunt supuse controlului Curții de Conturi, iar potrivit prevederilor legale, APL are obligația de a desfășura, prin departamente specializate, activități de audit intern.

De remarcat însă este faptul că modul de întocmire și corectitudinea evidențelor și a raportărilor financiare ale APL nu sunt supuse verificării unui auditor independent.

4. Se constată o lipsă de pregătire a participanților pe piața creditului pentru APL. Pe de o parte, inspectorii de credite din cadrul băncilor nu cunosc structura finanțelor locale și cadrul legal care guvernează APL, neexistând norme specifice de creditare a acestora. Pe de altă parte, funcționarii APL nu au pregătirea corespunzătoare pentru întocmirea documentației necesare

pentru contractarea de credite (studii de fezabilitate, rapoarte de audit) și nu cunosc procedura și etapele ce trebuie parcurse în acest sens.

În vederea remedierii acestei situații, au fost întreprinse măsuri prin derularea de către USAID, în perioada iulie 1999 - octombrie 2002, a Programului de Asistență pentru Administrația Publică Locală – LGA Romania. O componentă importantă a acestui program a constituit-o “Creditarea și Finanțarea Municipală” care a inclus servicii de asistență tehnică, consultanță și pregătire profesională pentru personalul APL.

Efectele derulării acestui program nu au fost încă resimțite pe piața creditului pentru APL, dar ele sunt de așteptat în viitor, pe măsura continuării acțiunilor respective de către Centrul de Informare și Asistență pentru Creditarea Administrației Publice Locale – CICAP (înființat cu sprijinul financiar al USAID, în colaborare cu Institutul Bancar Român).

5. În prezent, se constată lipsa unui cadru legal care să reglementeze modul de soluționare a cazurilor de insolvență a APL, existând doar prevederi legale ce vizează modalitatea de remediere a situațiilor de nerambursare a împrumuturilor pe termen scurt contractate (întocmirea și depunerea unui plan de redresare potrivit prevederilor art. 54 din Legea nr. 189/1998, preluate de art. 62 din OUG nr. 45/2003). Considerăm oportună elaborarea unor proceduri care să prevadă modalitatea de sprijinire a APL în vederea redresării și stabilizării financiare a acestora.

6. Există numeroase unități administrativ-teritoriale cu un număr scăzut de locuitori (1674 de consilii locale, având o pondere de 57% din total, reprezintă localități cu mai puțin de 5 000 de locuitori), care se află în imposibilitatea de a se angaja în programe de investiții majore în condiții de eficiență.

Deși Legea nr. 189/1998 prevede posibilitatea APL de a se asocia în vederea realizării unor lucrări publice (art. 12, preluat de art. 31 din OUG nr. 45/2003), totuși finanțarea în comun a unor astfel de proiecte este atipică pentru România. O modalitate de facilitare a cooperării financiare între APL ar consta în crearea unui cadru legal contractual corespunzător și acordarea de asistență tehnică în acest sens.

7. Este necesară dezvoltarea unei culturi a creditului pentru APL în rândul participanților la piață, îndeosebi al APL și al creditorilor publici, fiind necesar ca aceștia din urmă să practice standarde de creditare conform celor pretinse de Guvern instituțiilor de credit private. În acest sens, se impune monitorizarea atentă a plăților pentru rambursarea împrumuturilor acordate APL, chiar dacă acestea sunt finanțate de la bugetul de stat și, eventual, acordate în condiții preferențiale. În plus, cererea autorităților locale pentru credite bancare ar putea fi stimulată prin neacordarea unor subvenții la dobândă în cazul împrumuturilor contractate de la instituțiile publice, fiind preferabil ca subvențiile respective să îmbrace o altă formă (de exemplu, transferuri de la bugetul de stat care să acopere o parte din costurile investițiilor).

Perspectivile dezvoltării pieței creditului pentru APL

Stabilirea unor obiective cantitative în ceea ce privește evoluția viitoare a pieței creditului pentru APL este greu de realizat din mai multe considerente:

- baza de date existentă cu privire la piața creditului pentru APL din România este insuficientă pentru caracterizarea de ansamblu a acesteia și nu oferă posibilitatea realizării unor previziuni;
- informațiile disponibile în legătură cu situația creditului municipal în țările în curs de aderare la UE nu permit fixarea unor niveluri țintă pentru țara noastră, date fiind diferențele semnificative existente între aceste țări și România în ceea ce privește condițiile și structura pieței creditului municipal. Spre exemplu, în Cehia, din punct de vedere al ofertei, piața este organizată pe două niveluri: pe de-o parte, funcționează un intermediar financiar specializat, MUFIS, care colectează fonduri externe destinate finanțării APL, iar pe de altă parte există băncile participante la sistemul de creditare, care derulează fondurile respective. Acest model de organizare, funcțional din anul 1993, a determinat o dezvoltare puternică a pieței creditului municipal, administrațiile locale având posibilitatea de a se împrumuta în mod direct de la oricare dintre cele două categorii de finanțatori¹;
- perspectivele dezvoltării creditului pentru APL în România trebuie să ia în considerare și efectele eliminării parțiale sau totale a frânelor menționate anterior, precum și implicațiile procesului de aderare la UE, care impun o creștere a necesarului de investiții pentru refacerea infrastructurii locale, în conformitate cu cerințele europene. România a beneficiat de fonduri alocate de UE prin programul ISPA și programe PHARE care au vizat, printre altele, creșterea capacității administrative a APL și realizarea unor lucrări de reabilitare a infrastructurii locale. Este de menționat faptul că volumul fondurilor de finanțare externă alocate în viitor sectorului APL, cu implicații directe asupra mărimii pieței acestui credit, este condiționat de capacitatea de absorbție a pieței, respectiv de capacitatea administrațiilor locale de a gestiona respectivele fonduri. O condiție suplimentară o reprezintă și participarea sectorului public din România la aceste proiecte de investiții susținute din fonduri ale UE, (de exemplu, în cazul contractelor finanțate prin programul ISPA este necesară o participare de 25% din partea Guvernului României);
- este dificil de previzionat evoluția viitoare a volumului pieței obligațiunilor municipale, date fiind deschiderea relativ recentă a acestei piețe (octombrie 2001) și incertitudinea existentă cu privire la posibilitatea de concretizare efectivă a intențiilor exprimate de APL de a recurge la această modalitate de procurare a surselor de finanțare².

¹ Detalii referitoare la MUFIS se regăsesc în Anexa nr. 3

² Informații suplimentare legate de emisiunile de obligațiuni realizate până în prezent de autoritățile administrației publice locale se regăsesc în Anexa nr. 2.

Evoluția pe piața din România a creditelor acordate APL

Volumul creditelor acordate APL

mil. lei

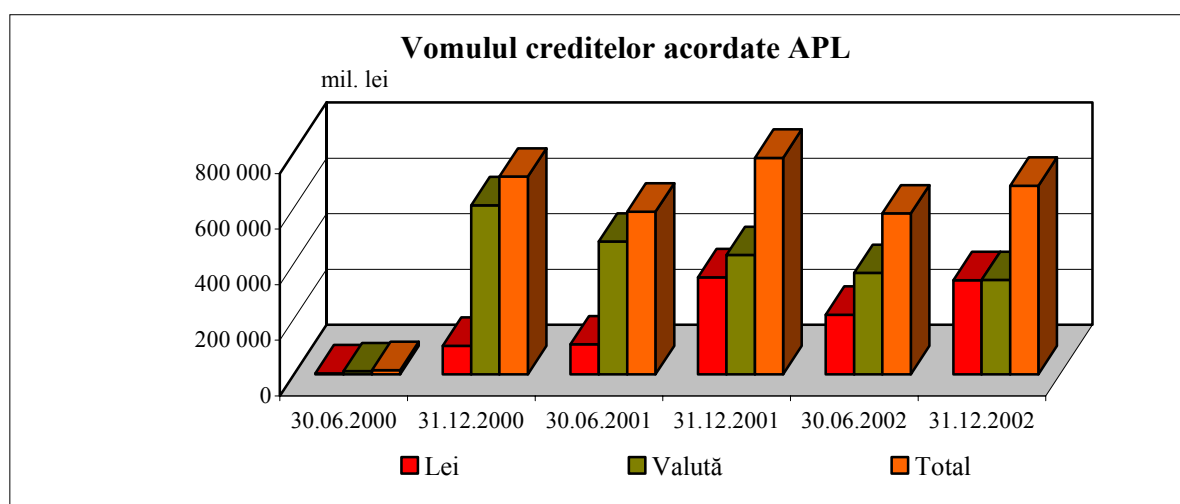
	30.06.2000	31.12.2000	30.06.2001.	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
Lei	3 557	103 043	108 090	350123	214 576	339 287
Valută	11 491	609 401	478 523	430 214	365 605	340 102
Total	15 049	712 444	586 613	780 337	580 181	679 389

Sursa: patru bănci comerciale ce dețin o pondere importantă în sistemul bancar; valori actualizate la 31.12.2002 utilizând IPC.

Evoluția volumului creditelor acordate APL

procente

	I _{12.00/06.00}	I _{06.01/12.00}	I _{12.01/06.01}	I _{06.02/12.01}	I _{12.02/06.02}
Lei	2 895,57	104,90	323,92	61,29	158,12
Valută	5 303,43	78,52	89,90	84,98	93,02
Total	4 734,06	82,34	133,02	74,35	117,10

Volumul creditelor restante și îndoielnice

mil. lei

	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
Total credite acordate APL, din care:	780 337,18	580 180,68	679 389,00
Credite restante	1 523,41	45,28	107,00
Credite îndoielnice	624,45	0,00	0,00

Sursa: patru bănci comerciale ce dețin o pondere importantă în sistemul bancar; valori actualizate la 31.12.2002, utilizând IPC.

Ponderea creditelor restante și îndoielnice în totalul creditelor acordate APL

procente

	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
Credite restante	0,20	0,01	0,02
Credite îndoielnice	0,08	0,00	0,00
Total credite restante și îndoielnice	0,28	0,01	0,02

SURSE ALTERNATIVE DE FINANȚARE A APL

O alternativă pentru procurarea de către APL a surselor de finanțare a investițiilor o reprezintă împrumuturile obligatate.

În 2001 au avut loc primele două emisiuni de obligațiuni municipale (Mangalia și Predeal), în valoare de 15 miliarde lei, cu o dobândă de 36-37%, semnificativ sub nivelul dobânzii unui credit bancar (aproximativ 50%). În plus, prin recurgerea la această formă de finanțare, autoritățile locale au beneficiat și de avantajul unei formule transparente și bine definite de calcul al dobânzii (recalcularea având loc numai la intervale prestabilite), spre deosebire de creditele bancare ce poartă o dobândă variabilă, singura entitate în măsură să o modifice fiind banca. Totodată, în condițiile unui patrimoniu privat al autorităților locale insuficient delimitat, obligațiunile constituiau singura posibilitate a APL de a atrage fonduri fără a fi necesară prezentarea de garanții.

Până în prezent au avut loc 10 emisiuni de obligațiuni municipale, a căror valoare se ridică la 153,5 miliarde lei.

Chiar și în cazul acestui tip de finanțare, băncilor le revine un rol important, acela de administrare a împrumuturilor obligatate.

Atât creditele bancare, cât și obligațiunile municipale servesc finanțării investițiilor pe termen mediu și lung ale APL, nefiind justificabilă folosirea cu precădere a unei forme de finanțare în detrimentul celeilalte. De altfel, competiția dintre piața creditelor bancare și piața obligațiunilor favorizează menținerea unui nivel redus al costurilor de obținere de către APL a capitalului necesar lucrărilor de investiții.

MUFIS - THE MUNICIPAL INFRASTRUCTURE FINANCE COMPANY

Experiența altor țări a demonstrat faptul că accesul municipalităților la creditele bancare poate fi stimulat prin forme de asistență sau intervenție, care facilitează contactul dintre participanții la piață și suplinesc indisponibilitatea creditelor pe termen lung oferite de finanțatorii interni.

Un exemplu în acest sens îl constituie crearea de către Guvernul ceh a unui intermediar financiar, MUFIS, al cărui rol este de a colecta fonduri externe și de a le aloca municipalităților prin intermediul unor bănci comerciale selectate pe baza unor criterii stricte de eligibilitate. Acestea din urmă sunt cele care efectuează analiza financiară a proiectelor și își asumă riscul de credit.

Obiectivul principal al MUFIS a fost de a încuraja băncile comerciale să intre pe piața creditului municipal și de a crește competiția dintre ele, aceasta fiind cea mai eficientă modalitate de a reduce costul acestui tip de credit și de a demonstra profitabilitatea activității respective pentru bănci.

MUFIS și-a atins obiectivul inițial de dezvoltare a pieței creditului municipal, programul motivând băncile participante să mărească din surse proprii volumul creditelor acordate administrațiilor locale.

Analizând evoluția datoriei municipale în Cehia, aceasta s-a caracterizat printr-o tendință generală de creștere în perioada 1993-1998, cu o rată medie anuală de 49,21%. Dacă la începutul perioadei analizate nu exista o preferință pentru una dintre cele două forme principale de împrumut ale autorităților locale (credite bancare și împrumuturi obligatate), înregistrându-se valori apropiate ale acestora, în anul 1998 se constată o orientare către creditele bancare, volumul acestora fiind de 1,5 ori mai mare decât cel al împrumuturilor obligatate.

Evoluția pe piața din Cehia a datoriei municipale

Volumul datoriei municipale, pe principalele componente

mld. USD

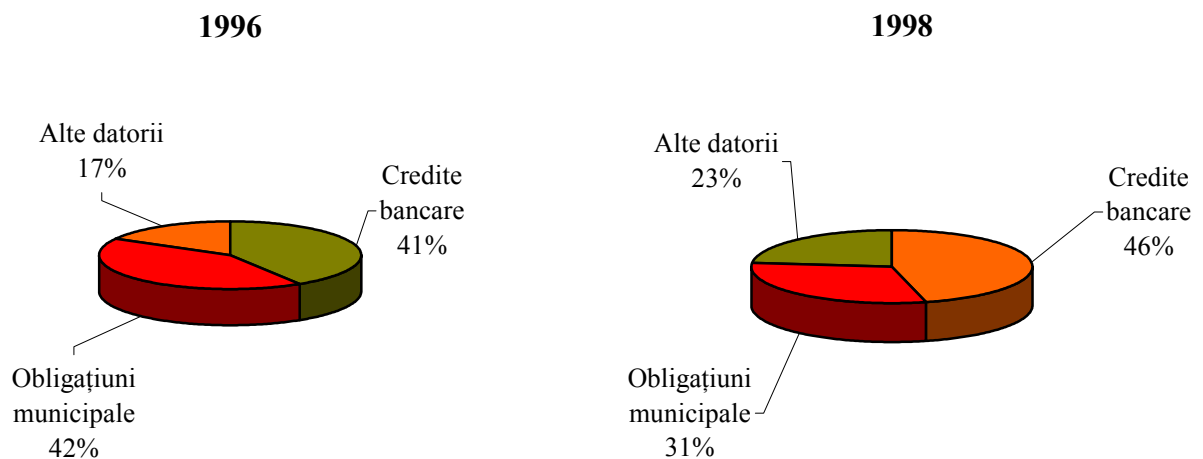
	1995	1996	1997	1998
Credite bancare	0,38	0,57	0,57	0,83
Obligațiuni municipale	0,37	0,59	0,55	0,55
Alte datorii	0,13	0,24	0,32	0,42
TOTAL	0,88	1,40	1,44	1,79

Sursa: Documentele Ministerului de Finanțe din Republica Cehă

Evoluția datoriei municipale

	1996		1997		1998	
	Pondere	I _{1996/1995} (%)	Pondere	I _{1997/1996} (%)	Pondere	I _{1998/1997} (%)
Credite bancare	40,99	152,12	39,24	98,78	46,15	145,58
Obligațiuni municipale	42,05	159,73	38,37	94,15	30,51	98,43
Alte datorii	16,96	176,66	22,38	136,16	23,33	129,03
TOTAL	100,00	159,06	100,00	103,18	100,00	123,78

Structura datoriei municipale

CREDITUL PENTRU ÎNTREPRINDERILE MICI ȘI MIJLOCII (IMM)

Piața creditului pentru IMM

Având în vedere faptul că sectorul IMM cunoaște o dinamică accentuată și prezintă o importanță deosebită în ansamblul economiei naționale, o analiză a pieței creditelor acordate acestei categorii de întreprinderi trebuie să ia în considerare atât evoluția sa, cât și participarea respectivului sector la formarea indicatorilor macroeconomici. În ceea ce privește acest ultim aspect, este de remarcat faptul că, în anul 2001, în timp ce creditele de care a beneficiat sectorul IMM au reprezentat doar 36,51%* din totalul celor acordate persoanelor juridice¹, acesta a contribuit într-o proporție substanțial mai mare (55%)² la formarea PIB. Acest fapt este dublat și de o scădere a ponderii împrumuturilor de care a beneficiat sectorul IMM în totalul creditelor contractate de întreprinderile active din economie, de la 43,52%* (2001) la 36,50%* (2002).

Referitor la indicele de creștere a volumului creditelor supuse analizei, deși acesta a înregistrat o valoare superioară în perioada 2001-2002 față de 2000-2001 (27,89%* respectiv 11,82%*), creșterea menționată nu este de natură să satisfacă cererea existentă pe piață. Astfel, potrivit unui studiu realizat de consultanți PHARE, în anul 2002, din totalul IMM eligibile pentru programele de creditare ale băncilor (20% din totalul IMM), doar jumătate a avut acces la această formă de finanțare. Acest procent este inferior ponderii întreprinderilor active din economie care s-au finanțat prin împrumuturi bancare (15% pe primele 10 luni ale anului 2002). Totodată, este de precizat și faptul că, în comparație cu situația înregistrată în țările invitate să adere la Uniunea Europeană, în România procentul de IMM beneficiare ale programelor de creditare ale băncilor este foarte scăzut.

În ceea ce privește distribuția creditelor pe clase de mărime a IMM, se observă o reorientare a băncilor dinspre întreprinderile mijlocii, care dețineau în anul 2000 ponderea cea mai mare în totalul creditelor acordate IMM (39,2%), către microîntreprinderi, care devin în anul 2001 principalele beneficiare ale programelor de creditare ale băncilor în acest domeniu (cu o pondere de 38,8%). Această evoluție este rezultatul creșterii volumului creditelor contractate de microîntreprinderi (34,3%) în defavoarea întreprinderilor mici și mijlocii (-15%)³. (Raport privind evoluția sectorului IMM în perioada 2000-2001, MIMMC – extras Credite acordate sectorului IMM).

¹ Potrivit datelor furnizate de “Raportul Comisiei Europene asupra măsurilor luate de țările candidate pentru promovarea antreprenoriatului și a competitivității” (Bruxelles, 2001), o situație similară se înregistra și la nivelul Ungariei în anul 2000, sectorul IMM beneficiind de o treime din totalul creditelor acordate persoanelor juridice, în condițiile în care a participat cu 49,4% la formarea PIB. La nivelul anului 2002, însă, conform bazei de date APEH, în timp ce creditele acordate marilor întreprinderi au scăzut în această țară cu 3,5%, cele acordate IMM au crescut cu 16,8%, ceea ce a determinat majorarea la 42% a ponderii creditelor acordate IMM în totalul creditelor de care au beneficiat persoanele juridice.

² „Problematika întreprinderilor mici și mijlocii din perspectiva integrării europene”, Uniunea Generală a Industriașilor din România (UGIR-1903).

³ „Raport privind evoluția sectorului IMM în perioada 2000-2001” – extras „Credite acordate sectorului IMM”, MIMMC.

Profilul teritorial al creditării sectorului IMM relevă concentrarea creditelor la nivelul Municipiului București, unde, conform raportului menționat, la nivelul anului 2001 erau localizate 37% dintre întreprinderile beneficiare. Deși față de anul 2000 se înregistrează o scădere cu 5,6% a procentului întreprinderilor bucureștene în totalul IMM cărora le-au fost acordate credite, discrepanța în raport cu celelalte zone geografice se menține, fiecare județ înregistrând ponderi de sub 4%. Dintre cauzele care întrețin această situație se remarcă gradul redus de dezvoltare a infrastructurii bancare.

Referitor la ratele dobânzilor practicate de către bănci la creditele acordate sectorului IMM, din datele puse la dispoziție de două bănci comerciale, reiese faptul că acestea se situează pe trendul general descendent al ratei dobânzii înregistrat în sistem. Raportat însă la ratele dobânzilor practicate la celelalte tipuri de credite, ratele medii ale dobânzilor la creditele pentru IMM au fost în semestrul al II-lea al anului 2002 printre cele mai ridicate (exemplu: în cazul uneia dintre băncile chestionate diferența între rata dobânzii la creditele în lei pentru IMM și cea la creditele în lei pentru investiții era de 3,41%, iar în cazul altei bănci comerciale, diferența dintre rata dobânzii la creditele în lei pentru IMM și cea la creditele ipotecare în lei era de 6,37%).

În ceea ce privește destinația creditelor acordate întreprinderilor mici și mijlocii, este de remarcă faptul că datele furnizate de două dintre băncile chestionate relevă o pondere mai mare a creditelor destinate finanțării capitalului de lucru în raport cu cele pentru investiții (58,6% față de 40,3% în cazul datelor furnizate de una dintre băncile chestionate).

În plus, se remarcă faptul că nu toate băncile includ în portofoliul lor de creditare sectorul IMM. În lipsa unor linii de finanțare externe care să permită marje de dobândă ridicate, respectiv prime de risc foarte mari, băncile sunt reticente în creditarea sectorului IMM din motive care țin de unele dintre caracteristicile acestuia (inexistența unui istoric al relațiilor cu băncile, lipsa de credibilitate a situațiilor contabile întocmite de către aceste întreprinderi, lipsa unor surse de informații pertinente cu privire la activitatea lor etc.), care pot induce activității de creditare un risc necontrolabil mare.

Factori care frânează dezvoltarea pieței creditului pentru IMM

1. Potențialul economic al sectorului IMM, în ciuda contribuției sale importante la formarea PIB, nu este încă perceput de către sectorul bancar ca un potențial economic real în care trebuie investit și din care poate rezulta profit. Alternativele aflate la dispoziția băncilor pentru a investi fondurile disponibile și de care acestea, dată fiind competitivitatea scăzută din sistem, pot beneficia în condițiile unor costuri mici, oferă o atractivitate mult mai ridicată față de creditarea sectorului IMM, căreia, în plus, îi sunt asociate și riscuri pe care băncile nu sunt încă pregătite să le identifice și să le gestioneze.

În sprijinul acestei afirmații menționăm creșterea mai accentuată, în perioada 2000-2002, a ponderii în PIB a creditelor acordate populației, în raport cu cea a creditelor acordate sectorului

privat¹. În Anexa nr. 2 am considerat oportună prezentarea comparativă, la nivelul anului 2000, a situației din țara noastră față de cea înregistrată în Polonia, Ungaria, și Cehia, remarcându-se decalajele existente între aceste țări și România în ceea ce privește ponderea în PIB a unor tipuri de credite neguvernamentale.

Alternativa de plasament a fondurilor băncilor din cadrul *retail banking* oferă, în raport cu creditarea IMM, avantajul unor riscuri și costuri mai scăzute. În ceea ce privește acest ultim aspect, este de menționat faptul că inadecvarea mecanismelor utilizate de către bănci în analiza și monitorizarea creditelor acordate sectorului IMM determină, pe de o parte, costuri operaționale foarte mari, iar pe de altă parte, cheltuieli ridicate cu provizioanele. Astfel, încadrarea unui credit acordat unei IMM nou înființate depinde atât de factori cantitativi, cât și calitativi. Dacă băncile nu dispun de sisteme informaționale și de asistare a deciziei adecvate, ele vor încadra clientul, nu doar în virtutea unei abordări prudentiale, dar și ca urmare a imposibilității de a determina o categorie de risc cât mai reală, în categoria E, generând astfel un cost maxim determinat de constituirea provizioanelor. La extrema cealaltă se află situația în care, în mod nejustificat, clientul încadrat în categoria A nu generează inițial nici un cost de reglementare, dar, ulterior, prin incapacitatea sa financiară afectează profitabilitatea băncii. Rezultă, așadar, că dezvoltarea de către bănci a creditării IMM necesită din partea lor, în primul rând, suportarea unor costuri operaționale inițiale generate de implementarea unor sisteme informaționale și de asistare a deciziei performante și adaptate specificului sectorului IMM. Suportarea acestor costuri trebuie însoțită de lărgirea portofoliului de clienți pentru ca pragul de rentabilitate să fie depășit și să se poată genera profituri suplimentare, pe măsura riscurilor asumate. Cu toate că aceste costuri presupun eforturi din partea băncilor, considerăm că acestea sunt oportune prin impactul pozitiv pe care îl vor avea, vizat de altfel și de partenerii externi (BERD, PHARE, UE, KfW etc.), implicați în susținerea programelor de creditare a sectorului IMM atât prin liniile de creditare puse la dispoziția băncilor din România, cât și prin asistența tehnică acordată în domeniu.

2. Există o insuficientă cunoaștere de către IMM a ofertelor de finanțare ale băncilor ca urmare a nivelului redus de transparență a acestora, impunându-se în acest sens îmbunătățirea fluxului de informații între participanții la piață (crearea unor centre de informare pentru IMM, creșterea gradului de promovare de către bănci a produselor oferite, crearea unei baze de date virtuale cuprinzând totalitatea programelor de finanțare disponibile etc.).

3. Băncile se confruntă cu o lipsă a informațiilor privitoare la comportamentul în afaceri al clienților lor, situație generată în principal de inexistența unui istoric al relațiilor pe care aceștia le-au avut cu diverși creditori. Pentru înlăturarea acestui impediment sunt avute în vedere, pe de o parte, modernizarea Centralei Riscurilor Bancare din cadrul Băncii Naționale a României (extinderea cerințelor de raportare și în cazul instituțiilor financiare, includerea de informații referitoare la grupurile de debitori între care există legături economice, furnizarea de informații consolidate referitoare atât la istoricul creditelor, cât și la incidentele de plăți ale debitorilor, furnizarea de informații referitoare la fraudele legate de cardurile de credit), iar, pe de altă parte, înființarea unui birou de credit privat.

¹ Anexa nr. 2

Avantajele creării unui birou de credit privat sunt multiple, beneficiarii acestora regăsindu-se atât în rândul instituțiilor de credit (reducerea costurilor de operare, scăderea pierderilor cauzate de creditele nerambursate, posibilitatea unei mai bune gestiuni a riscului de credit), cât și al IMM (reducerea formalităților solicitate de creditori, diminuarea costului împrumutului, reducerea timpului de răspuns la cererile de creditare, diminuarea valorii garanțiilor solicitate). În plus, baza de date gestionată de un astfel de birou de credit este mult mai cuprinzătoare față de cea administrată de Centrala Riscurilor Bancare, participanții la această entitate nefiind limitați la instituțiile de credit. Astfel, în baza principiului reciprocității (impus de practica internațională), potrivit căruia doar cei care furnizează informații biroului pot beneficia de serviciile oferite, este de așteptat ca la acest sistem să participe și companii de *leasing*, societăți de investiții financiare, societăți de asigurări, furnizori de utilități, comercianți, companii de telefonie fixă și mobilă etc. Totodată, baza de date va cuprinde informații referitoare inclusiv la creditele a căror valoare se situează sub limita minimă existentă în cazul raportărilor care se fac către Centrala Riscurilor Bancare (200 milioane lei).

4. Băncile nu dispun de o rețea teritorială suficient dezvoltată, îngreunând accesul IMM la această modalitate de finanțare. În plus, programele de creditare destinate IMM nu se derulează prin toate sucursalele unei bănci. De exemplu, una dintre băncile comerciale care beneficiază în perioada 2002-2003 de o linie de finanțare BERD, destinată creditării IMM, în valoare de 10 milioane euro, dispune de o rețea de sucursale cu un grad relativ redus de acoperire teritorială (15 județe și Municipiul București), iar respectivul produs este pus la dispoziția IMM doar în 9 județe și Municipiul București. Aceste limitări ale infrastructurii bancare generează, în anumite zone geografice, și o lipsă de competiție între ofertanți, cu implicații directe asupra costurilor de creditare pe care le suportă IMM.

5. IMM întâmpină dificultăți în prezentarea de garanții la nivelurile solicitate de bănci (de obicei situate între 150% și 200% față de nivelul creditului solicitat), factor ce determină orientarea acestora către alte surse de finanțare (de exemplu, creditul comercial). Acest aspect este generat și de faptul că, în condițiile în care cea mai mare parte a IMM activează în domenii precum comerțul și alte servicii (peste 80%), acestea dispun de un număr relativ redus de active fixe, neputând oferi garanțiile solicitate.

Înființarea fondurilor de garantare a creditelor la care pot apela IMM (Fondul Național pentru Garantarea Creditelor pentru Întreprinderile Mici și Mijlocii, Fondul de Garantare a Creditului Rural și Fondul Român de Garantare a Creditelor pentru Întreprinzătorii Privati) reprezintă un prim pas în rezolvarea acestei situații. Se impun însă măsuri ulterioare pentru ca acest sistem să devină pe deplin funcțional. Astfel, în ceea ce privește FNGCIMM, respectivele măsuri ar trebui să vizeze creșterea gradului de atractivitate pentru bănci a garanțiilor oferite, respectiv extinderea garanțiilor și asupra dobânzilor, existența unei garanții explicite din partea statului, care ar avea ca efect diminuarea expunerii băncii din respectivele credite, și modificarea modului actual de suportare de către fond a eventualelor pierderi. Referitor la acest ultim aspect, este de menționat faptul că varianta existentă în prezent este defavorabilă băncilor, presupunând un proces anevoios și de lungă durată de valorificare a garanțiilor fondului, ce are loc după întreprinderea

de către bănci a tuturor celorlalte demersuri pentru recuperarea creditelor (valorificarea altor garanții).

Totodată, din punctul de vedere al IMM, apelarea la astfel de garanții implică creșterea costurilor de finanțare, în condițiile în care comisioanele percepute de FNGCIMM variază între 2,5% și 3,5%, în funcție de termenul de rambursare a creditului.

6. În prezent, se constată inexistența în portofoliul băncilor din România a creditelor acordate IMM nou înființate sau care nu au început activitatea propriu-zisă, dar au în vedere demararea unei investiții, deși criteriile de eligibilitate prevăzute de unele dintre programele de finanțare din fonduri externe nu exclud această categorie de beneficiari (de exemplu, programele de finanțare din surse BERD). Cauzele care au condus la această situație sunt multiple. Dintre acestea se remarcă însă nivelul redus al proprietăților deținute care pot fi aduse drept garanție în cazul contractării creditelor (în condițiile în care, cel puțin în acest sector de creditare, se constată o preferință a băncilor pentru garanțiile tangibile), lipsa de cunoștințe a respectivilor întreprinzători în ceea ce privește întocmirea unui plan de afaceri și a celorlalte documente solicitate de bancă și dificultățile pe care le întâmpină băncile în evaluarea dosarelor de creditare în condițiile în care nu dispun de un istoric de funcționare a respectivelor societăți comerciale.

Din punctul de vedere al băncilor, creditarea IMM nou înființate presupune un cost ridicat de oportunitate. Astfel, această categorie de întreprinderi, datorită capacității limitate de a genera fluxuri financiare pe termen scurt și mediu, se află în imposibilitatea de a contracta împrumuturi de valori superioare pragului de rentabilitate al fondurilor alocate de bănci pentru creditarea IMM (20 000 euro/credit, la sfârșitul anului 2002 – conform studiului realizat de consultanții PHARE). Această situație influențează în mod direct ratele dobânzilor la care s-ar putea efectua creditarea, nepermițând băncilor furnizarea unor produse accesibile IMM nou înființate.

O soluție pentru această problemă ar putea-o constitui subvenționarea dobânzilor fie de către Guvern, fie prin folosirea de fonduri externe (BERD, PHARE, KfW etc.). În ceea ce privește subvențiile guvernamentale, deși, în general, este preferabilă evitarea acestei forme de susținere din partea statului, pentru a nu distorsiona competiția pe piața creditului, acestea ar putea fi folosite totuși pentru categorii de beneficiari foarte strict delimitate, precum IMM nou înființate. Un exemplu în acest sens îl constituie programul “Start” derulat în Cehia prin Czech - Moravian Guarantee and Development Bank, prin care, ca urmare a subvențiilor guvernamentale, sunt acordate credite IMM nou înființate fără a fi percepute dobânzi.

Totodată, trebuie să se aibă în vedere faptul că astfel de programe nu rezolvă problema finanțării ulterioare a întreprinderilor nou înființate, apariția unor noi factori de restricționare a accesului acestora la creditele bancare putând anula efectele pozitive ale susținerii acordate în primele etape ale dezvoltării IMM.

7. O altă problemă, localizată la nivelul cererii, este reprezentată de faptul că cea mai mare pondere în cadrul IMM o au microîntreprinderile (92,5% în anul 2000) al căror volum redus de activitate determină ca cererea de finanțare, atât pentru susținerea activității curente (credite de trezorerie), cât și pentru investiții, să fie orientată în principal către creditele de valoare redusă,

sub pragul de rentabilitate al băncilor. De altfel, conform studiului realizat de consultanții PHARE, la sfârșitul anului 2002, 36,8% din creditele acordate IMM aveau o valoare mai mică de 5 000 euro, în timp ce 23,6% dintre acestea se situau între 5 000 și 10 000 euro. În aceste condiții, cererea nu poate fi satisfăcută decât parțial de către bănci și datorită faptului că acestea trebuie să-și creeze un portofoliu care să le asigure rentabilitate pe ansamblul activității de creditare în acest domeniu.

8. Deși, la nivelul anului 2001, în cadrul creditelor acordate IMM cea mai mare parte o reprezentau cele aferente microîntreprinderilor, totuși, procentul respectivelor credite este relativ scăzut în raport cu ponderea acestei categorii de societăți comerciale în totalul IMM (aproximativ 90%). Alături de cauzele generale care restricționează piața creditului pentru IMM (nivelul ridicat al ratelor dobânzilor și al garanțiilor solicitate, lipsa de pregătire a aplicanților etc.), în cazul microfinanțării există și factori specifici de frânare, precum asimetria informațiilor. Acest aspect se referă la incapacitatea microîntreprinderilor de a fi percepute de către ofertanții de credite ca potențiali clienți solvabili, ca urmare atât a dimensiunilor lor reduse, cât și a folosirii de către bănci a unor tehnici tradiționale de evaluare a dosarelor de creditare. Această situație ar putea fi remediată prin folosirea unor procedee de analiză specifice microfinanțării, precum evaluarea bazată pe previziunea *cash-flow*-urilor. Din punctul de vedere al băncii, o activitate profitabilă în acest domeniu presupune crearea unui portofoliu de mari dimensiuni și stabilirea unui nivel critic al acestuia, ceea ce generează costuri operaționale ridicate. Acestea pot fi însă diminuate prin folosirea de către bănci a unor pachete de aplicații software foarte performante (*management information system*).

Totodată, dezvoltarea băncilor de microfinanțare (după exemplul Băncii de Microfinanțare MIRO S.A.) ar putea să realizeze conectarea ofertei la cerere în cazul finanțării microîntreprinderilor. De altfel, acest proces reprezintă una dintre metodele utilizate de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru susținerea accesului la finanțare a IMM¹. În plus, aceste instituții ar putea impulsiona concurența pe piața microfinanțării.

9. Se remarcă o slabă reprezentare în oferta băncilor a creditelor pe termen lung acordate IMM, având ca posibile cauze instabilitatea macroeconomică (rata inflației), gradul ridicat de incertitudine cu privire la durata de viață a IMM și lipsa unor surse de finanțare pe termen lung. În legătură cu acest ultim aspect, o soluție ar putea-o constitui înființarea unor organisme specializate care să achiziționeze portofoliul de credite al băncilor acordate IMM (tranzacții de titlurizare), ceea ce le-ar oferi acestora avantajul evitării problemelor legate de lichiditate.

În plus, pentru a putea apela la acest sistem, băncile ar fi stimulate să gestioneze foarte atent portofoliul de credite acordate IMM, pentru a asigura o calitate corespunzătoare a acestora.

10. Având în vedere că o parte importantă a fondurilor externe destinate finanțării IMM se derulează prin Agenții de Dezvoltare Regională (îndeosebi *grant*-uri), apreciem că renunțarea la acest sistem, concomitent cu creșterea gradului de implicare a băncilor comerciale, îndeosebi a celor de microfinanțare, în derularea unor astfel de fonduri, ar avea rezultate benefice pentru

¹ Anexa nr. 3

dezvoltarea pieței creditului. În acest sens, o formă de implementare a programelor ar putea-o constitui acordarea de *grant*-uri însoțite de credite din sursele proprii ale băncilor, ceea ce ar determina și o alocare corespunzătoare a fondurilor externe. În prezent se află în derulare două programe de creditare cu componentă de *grant*, dintre care numai unul printr-o bancă comercială (din fonduri PHARE 2000).

Perspectivile dezvoltării pieței creditului pentru IMM

Realizarea unor proiecții realiste cu privire la evoluția pieței creditului pentru IMM este dificilă din mai multe considerente:

- în ceea ce privește oferta, este greu de evaluat măsura în care programele de creditare derulate din surse puse la dispoziție de finanțatorii externi (BERD, PHARE, guvernele american și german etc.) vor atinge obiectivele pentru care au fost create, adică implicarea băncilor în respectiva activitate și continuarea sa din surse proprii (în condițiile particularizării ofertei în funcție de caracteristicile IMM) și după ce nu vor mai fi puse la dispoziție astfel de fonduri. Totodată, nu se poate aprecia durata unor astfel de programe și sumele care vor fi alocate pe termen mediu prin acestea;
- o previziune a cererii de credite pentru IMM este dificil de realizat în condițiile în care evoluția de ansamblu a sectorului IMM este greu predictibilă, date fiind numeroasele variabile care o influențează. În acest sens, trebuie avuți în vedere factori precum starea generală a economiei (stabilitatea macroeconomică), modificarea legislației fiscale, înființarea unor fonduri de investiții orientate către IMM¹, efectele pe care le vor avea liberalizarea contului de capital și o eventuală îmbunătățire a *rating*-ului de țară al României asupra atragerii investițiilor străine. Este de remarcat faptul că în ultimii ani s-a înregistrat o creștere importantă a numărului întreprinderilor mici și mijlocii ca urmare a fenomenului de relocalizare a unor întreprinderi străine sau a transferării în România a unora din diviziunile acestora (spre exemplu, la sfârșitul anului 2002 se aflau în această situație 12 000 de societăți italiene, reprezentând aproximativ 13% din numărul total al IMM existente în România). Acest proces se poate amplifica în viitor pe măsura implementării măsurilor de liberalizare a mișcărilor de capital. De asemenea, este de menționat faptul că evoluția sectorului IMM este ciclică, urmând trendurile generale manifestate în economie.

În plus, trebuie luate în considerare și o posibilă modificare a percepției băncilor cu privire la anumite categorii de IMM și creșterea importanței lor în strategia de produse bancare a acestora (spre exemplu, orientarea către IMM nou-înființate ca urmare a unui proces de relocalizare a unor firme străine, în condițiile în care acestea beneficiază de suficient capital și de experiență antreprenorială, inclusiv în ceea ce privește întocmirea documentației de credit);

¹ Programul de creditare pentru IMM, înființat în 1999 de către BERD și CE, cu un volum de 125 milioane euro, se împarte între o linie de credit pentru băncile implicate și o componentă de participare la capitalul unor fonduri de investiții focalizate pe IMM.

- piața creditului va fi influențată și de gradul de dezvoltare viitoare a altor produse care se adresează nevoii de finanțare a IMM (creditul comercial, *factoring*-ul, *leasing*-ul etc.), precum și de implicarea cooperativelor de credit în creditarea sectorului IMM. În ceea ce privește acest ultim aspect, menționăm că se impune, în măsura în care vor exista date disponibile, aprofundarea analizei în ceea ce privește modul în care creditele acordate de cooperativele de credit pot reprezenta, pentru finanțarea IMM, o alternativă la creditul bancar;
- existența pe piață a altor ofertanți (Fondul German, Fondul American, Agențiile de Dezvoltare Regională prin care sunt derulate fonduri externe), care pot distorsiona concurența, întrucât pot oferi credite pentru IMM în condiții mai avantajoase decât băncile;
- perspectivele de dezvoltare a fondurilor de investiții cu capital de risc (*venture capital*) care reprezintă în țările în care procesul de integrare în Uniunea Europeană este în curs de definitivare o sursă de finanțare importantă îndeosebi pentru microîntreprinderi și întreprinderile nou înființate.

Notă: În prima parte a materialului, sumele însoțite de asterisc (*) sunt obținute prin prelucrarea datelor furnizate de Centrala Riscurilor Bancare referitoare la creditele sub 1 milion USD, acordate persoanelor juridice. Precizăm că datele respective nu reflectă situația reală existentă pe piața creditului pentru IMM din următoarele considerente:

- nu sunt înregistrate creditele sub 200 milioane lei, a căror pondere în cazul IMM este ridicată;
- nu sunt excluse împrumuturile contractate de marile întreprinderi, a căror probabilitate de înregistrare crește o dată cu valoarea creditelor (apărând îndeosebi în cazul sumelor care depășesc 500 000 USD).

Evoluția pe piața din România a creditelor acordate IMM

Volumul creditelor acordate IMM

mil. lei

	30.06.2000	31.12.2000	30.06.2001	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
Lei	15 564,7	14 303,5	16 312,4	18 886,6	20 174,8	20 612,00
Valută	11 178,6	11 102,6	10 931,1	12 199,1	15 235,4	16 354,00
Total	26 743,2	25 406,0	27 243,5	31 085,6	35 410,1	36 966,00

Sursa: patru bănci comerciale ce dețin o pondere importantă în sistemul bancar; valori deflate cu IPC.

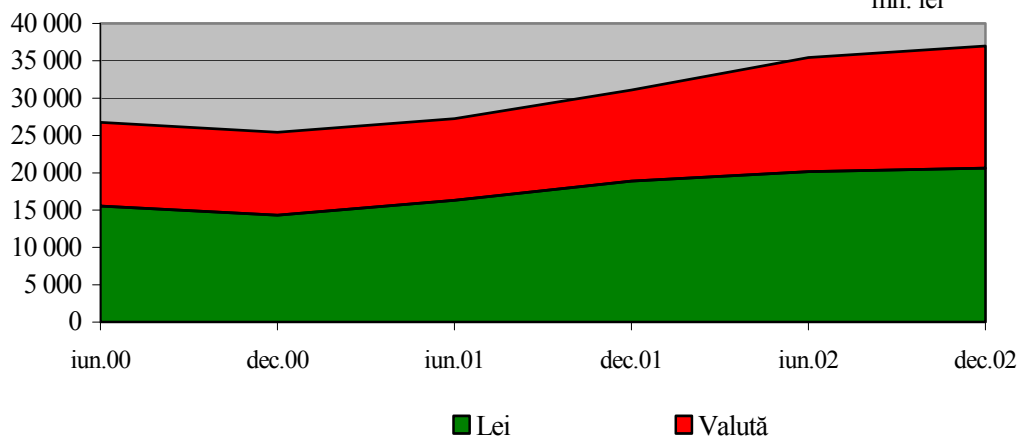
Evoluția volumului creditelor acordate IMM

procente

	I _{12.01/06.00}	I _{06.01/12.00}	I _{12.01/06.01}	I _{06.02/12.01}	I _{12.02/06.02}
Lei	91,90	114,05	115,78	106,82	102,17
Valută	99,32	98,46	111,60	124,89	107,34
Total	95,00	107,23	114,10	113,91	104,396

Volumul creditelor acordate IMM

mil. lei

Volumul creditelor restante și îndoielnice

mil. lei

	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
Total credite acordate IMM, din care:	29 691,8	34 317,1	34 886,0
Credite restante	480,7	719,0	533,3
Credite îndoielnice	55,4	105,6	54,0

Sursa: trei bănci comerciale ce dețin o pondere importantă în sistemul bancar; valori actualizate la 31.12.2002 utilizând IPC.

Ponderea creditelor restante și îndoielnice în totalul creditelor acordate IMM

procente

	31.12.2001	30.06.2002	31.12.2002
Credite restante	1,62	2,1	1,53
Credite îndoielnice	0,19	0,3	0,15
Total credite restante și îndoielnice	1,81	2,4	1,68

Ponderea unor tipuri de credite neguvernamentale în PIB la nivelul anului 2000

procente

	Polonia	<u>Ungaria</u>	Cehia	România
Credite acordate sectorului privat	36,0	36,8	58,0	7,20
Credite acordate populației	8,4	10,1	4,7	0,53

Sursa: Web-site-urile băncilor centrale din Polonia, Ungaria, Cehia și România

Evoluția structurii creditului neguvernamental în România

procente

	31.12.1999	31.12.2000	31.12.2001	31.12.2002
Ponderea în PIB a creditului intern neguvernamental	10,57	9,37	10,25	11,88
Ponderea în PIB a creditelor acordate întreprinderilor private	8,07	7,20	7,82	8,35
Indice de creștere a ponderii în PIB a creditelor acordate întreprinderilor private	-	89,22	108,59	106,77
Ponderea în PIB a creditelor acordate populației	0,54	0,53	0,69	1,38
Indice de creștere a ponderii în PIB a creditelor acordate populației	-	99,00	130,07	199,61

Sursa: Web-site-ul Băncii Naționale a României

ABORDĂRI BERD PRIVIND MICROFINANȚAREA

Abordarea tradițională – ”downscaling approach”, folosită de donorii externi în încercarea de a facilita accesul IMM la finanțare, este reprezentată de deschiderea unei linii de credit printr-o bancă locală sau prin organisme neguvernamentale (Agențiile de Dezvoltare Regională – ADR).

În cazul băncilor care nu au în portofoliu credite destinate IMM, obiectivele vizate într-o primă etapă sunt reprezentate de îmbunătățirea percepției acestora cu privire la riscurile implicate de o astfel de activitate și creșterea capacității lor de a le administra, în condițiile în care programele beneficiază de o importantă componentă de asistență tehnică în domeniu. Spre exemplu, în cazul acordului încheiat între Alpha Bank Romania S.A. și BERD în 2001, pentru o linie de credit de 10 milioane euro s-a asigurat și un pachet de asistență tehnică în valoare de 1,8 milioane euro.

În plus, sunt acordate și stimulente (*performance fees*) în cazul atingerii obiectivelor stabilite prin program în ceea ce privește numărul IMM beneficiare și calitatea portofoliului de credite. Astfel de stimulente, menite să reducă reticența băncilor față de produsul respectiv, perceput ca fiind mai riscant și mai costisitor în raport cu alte activități de creditare, urmează însă să fie reduse în viitor, pe măsură ce acesta se va dovedi profitabil.

În acest fel se urmărește susținerea în continuare de către intermediari a programelor de creditare, o dată ce fondurile puse la dispoziție sunt epuizate.

O nouă abordare – ”greenfield approach”, pe care Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare o include în strategia sa în ceea ce privește facilitarea accesului microîntreprinderilor la finanțare, vizează înființarea de „microbănci”. Aceste instituții, care urmează să se adreseze în mod exclusiv creditării microîntreprinderilor, vor avea ca acționari, pe lângă BERD, și alte instituții financiare internaționale, bănci locale și alte instituții implicate în dezvoltarea sectorului IMM. Băncile de microfinanțare urmează să primească *grant-uri* și subvenții de la instituțiile fondatoare, surse din care se va susține într-o primă etapă (până la creșterea volumului depozitelor atrase) creditarea IMM.

INSTRUMENTE FINANCIARE DERIVATE

Dimensiunea pieței

La sfârșitul anului 2002, volumul tranzacțiilor cu instrumente financiare derivate¹ efectuat de băncile din România se situa la un nivel de 5 620 miliarde lei (170 milioane USD), valoare ne semnificativă, atât în comparație cu volumul tranzacțiilor din alte țări² (Anexa nr. 1), cât și ca pondere în total active pe sistem bancar (Anexa nr. 2). După cum rezultă din Anexa nr. 1, introducerea de cerințe suplimentare de prudență pentru bănci, prin Normele BNR nr. 10/2002 privind instrumentele financiare derivate, a condus la diminuarea cu peste 20% a volumului total al pieței în perioada imediat următoare.

Contribuția pieței organizate la totalul tranzacțiilor a înregistrat fluctuații importante, cunoscând un maximum de 16,5% la mijlocul anului 2002, pentru ca la sfârșitul aceluiași an să înregistreze cote apropiate de zero (Anexa nr. 3). Situația nu este însă caracteristică doar sistemului bancar românesc, aceeași tendință înregistrându-se și în țările din centrul și estul Europei.

Dimensiunea pieței românești la finele anului 2002 este comparabilă cu cea din Cehia de la sfârșitul anului 1995 (200 milioane USD). Nu putem omite însă faptul că în 1995 activitatea de tranzacționare abia demarase în Cehia, pentru ca într-un interval de numai trei ani (1995-1998), volumul total al tranzacțiilor cu instrumente financiare derivate să crească de peste 14 ori. În prezent, ca urmare a unor scăderi importante în perioada 1998-2002, volumul tranzacțiilor cu derivate din Cehia se situează în jurul valorii de 1 000 milioane USD (Anexa nr. 1).

Conform studiului trienal realizat de BIS³, în martie 2001, volumul pieței derivatelor din Polonia era de aproape 3 ori mai mare decât cel din Cehia (cifrele exprimă volumul tranzacțiilor desfășurate la nivel național, indiferent de participarea sau nu a unei instituții de credit).

De remarcat este faptul că în Polonia ponderea majoritară a tranzacțiilor cu instrumente financiare derivate a fost deținută, de-a lungul întregii perioade analizate, de tranzacțiile speculative (Anexa nr. 4). În 1999, pe fondul oscilațiilor violente înregistrate de cursul zlotului, băncile au utilizat intens derivate pe valute, realizând câștiguri importante din deprecierea monedei naționale. Flotarea totală a monedei naționale din aprilie 2000 a obligat atât băncile, cât și clienții acestora la o mai bună gestionare a riscului valutar, determinând o creștere importantă a volumului contractelor *forward*, *futures* și *swap*, dar a condus și la creșterea numărului contractelor speculative. În 2001, piața derivatelor din Polonia a cunoscut creșteri importante, datorate, în principal băncilor cu capital majoritar străin (peste 71% dintre operațiunile speculative au fost realizate de patru bănci controlate de investitori străini).

¹ Pe tot parcursul lucrării se are în vedere volumul noționalului

² Comparația s-a realizat cu situația înregistrată în 1995 în alte țări în tranziție (ex.: Cehia)

³ *Foreign exchange and derivatives market activity in 2001*

Semnificativ este faptul că piețele derivatelor din Cehia și Polonia au o pondere minimă în piața mondială, volumul însumat al tranzacțiilor derulate pe aceste piețe reprezentând în perioada de referință a studiului BIS doar 0,004% din activitatea globală.

Ca și în Polonia și Cehia, în România ponderea majoritară în totalul operațiunilor cu derivate o dețin contractele *forward* pe cursul de schimb și cele de *swap* valutar. În ceea ce privește opțiunile, în Ungaria, totalul tranzacțiilor cu opțiuni nu a depășit până în prezent 100 milioane USD/semestru, iar în Cehia volumul acestora s-a situat constant sub 150 milioane USD/semestru.

Așadar, deși mediul economic este foarte volatil, sau poate tocmai de aceea, instrumentele financiare derivate, prin definiție destinate gestionării riscurilor financiare, și consacrate la nivel internațional combaterii efectelor nedorite asupra activității agenților economici, par a prezenta un grad foarte scăzut de atractivitate pentru sistemul bancar românesc.

Cauze ale subutilizării derivatelor

1. Percepere inadecvată a dimensiunii riscurilor financiare la nivelul agenților economici

Riscurile specifice generate de fluctuațiile cursurilor valutare sau ale ratei dobânzii nu sunt corect evaluate; în aceste condiții, utilitatea unor astfel de instrumente pentru gestionarea riscurilor financiare nu este evidentă pentru agenții economici, fapt care face ca cererea pentru operațiuni de *hedging* din partea clientelei nebankare să fie practic inexistentă. Evaluarea inadecvată a riscurilor este relevantă și prin prisma lipsei de transparență și comparabilitate a situațiilor întocmite de agenții economici în raport cu cerințele existente pe plan internațional (în special cele prevăzute de IASB).

2. Grad scăzut de lichiditate a pieței (OTC și organizate)

Este vorba despre un cerc vicios: băncile își justifică neparticiparea pe piață prin lipsa lichidității acesteia, caracteristică generată tocmai de faptul că operatorii nu se implică activ pe piață. În aceste condiții, chiar tranzacționarea unor volume relativ reduse conduce la destabilizarea pieței prin volatilizarea ei.

3. Segmentarea piețelor primare pe care se tranzacționează instrumentele financiare derivate și absența unor intermediari puternici (în special bănci) de pe aceste piețe.

4. Inexistența unor metode adecvate de gestiune a riscului

Cu toate că multe bănci își propun să devină, în viitorul apropiat, formatori de piață, ele nu folosesc metode adecvate de gestiune a riscului (VAR, *risk metrics*, *stress testing*).

5. Insuficienta pregătire a personalului băncilor pentru utilizarea unor instrumente financiare complexe

Băncile nu investesc în pregătirea în acest domeniu, întrucât:

- tranzacțiile la care participă se desfășoară aproape exclusiv pe piața valutară interbancară;
- în marea lor majoritate acestea sunt tranzacții spot;
- clienții nu solicită efectuarea unor tranzacții cu instrumente financiare derivate.

6. Cadrul de reglementare

Principalele obstacole în calea utilizării instrumentelor financiare derivate sunt legate de:

- inexistența unui cadru legal care să permită aplicarea *netting*-ului contractual în situația în care se instituie procedura falimentului pentru participanții în tranzacțiile cu instrumente financiare derivate;
- impunerea unor cerințe suplimentare pentru efectuarea tranzacțiilor speculative de către bănci, ceea ce are influențe negative asupra lichidității pieței și implicit asupra apelării la piață pentru *hedging*;
- rigiditatea cerințelor referitoare la limita minimă de capital (acestea nu sunt diferențiate în funcție de volumul de activitate și de riscul asumat de fiecare bancă pe piața derivatelor).

7. Utilizarea de către bănci a unor metode alternative pentru „gestionarea” riscurilor financiare

Aceste metode alternative se referă, în principal, la:

- menținerea de poziții deschise pe perioade foarte scurte (de regulă, băncile își închid pozițiile la sfârșitul zilei), ceea ce conduce la diminuarea riscului de piață;
- preferința pentru încheierea în cadrul pieței valutare a contractelor spot, în defavoarea celor la termen, reducându-se astfel riscul de lichiditate.

Măsurile propuse pentru stimularea pieței

1. Urgentarea adoptării de către agenții economici a IAS și a principiilor de guvernare corporativă, care să permită atât identificarea și evaluarea corespunzătoare a riscurilor valutare și de dobândă, precum și a altor riscuri specifice evoluțiilor pieței, cât și găsirea de soluții pentru acoperirea acestora, inclusiv prin operațiuni de *hedging* cu instrumente financiare derivate.

2. Alocarea de resurse (bugetare și extrabugetare) pentru educarea, pe baze permanente, a **consumatorilor de produse financiare**; în acest sens ar fi utilă demararea, în colaborare cu Asociația Română a Băncilor și asociațiile profesionale ale agenților economici puternic expuși la riscuri financiare (ex.: Asociația Exportatorilor și Importatorilor din România), a unor programe de *training* în domeniul instrumentelor financiare derivate.

3. Conștientizarea la nivelul băncilor a mișcărilor ireversibile legate de globalizarea serviciilor financiare și a importanței tehnologiei moderne, în special a celei informaționale. Achiziționarea și implementarea, potrivit necesităților și condițiilor specifice fiecărei instituții de credit în parte, a unor aplicații informatice consacrate gestionării riscurilor financiare devin o componentă tot mai importantă a strategiei privind managementul riscului într-o instituție de credit.

4. Demararea, împreună cu băncile comerciale, a unui program de *training* pe acest tip de instrumente pentru personalul instituțiilor de credit și al băncii centrale.

5. Creșterea eficienței instituțiilor de credit prin:

- reducerea costurilor operaționale;
- finalizarea procesului de privatizare a băncilor cu capital de stat;
- eliminarea tratamentelor discriminatorii;
- creșterea transparenței la nivelul sistemului bancar, prin publicarea unor indicatori de prudență bancară (introducerea și dezvoltarea la nivelul instituțiilor de credit a conceptului de guvernare corporativă).

6. Consolidarea piețelor financiare și urgentarea modificării cadrului legal astfel încât băncile să poată tranzacționa direct pe aceste piețe.

7. Flexibilizarea cadrului de reglementare:

- trecerea de la cerințele nediferențiate de capital, impuse de banca centrală, la acceptarea de către autoritatea de supraveghere, ca alternativă, a modelelor interne dezvoltate de bănci pentru estimarea riscurilor și, pe această bază, a calculării cerinței de capital;
- modificarea Normelor BNR nr. 10/2002 privind instrumentele financiare derivate, în sensul permiterii efectuării tranzacțiilor speculative, în anumite limite de prudență;
- modificarea Normelor BNR nr. 8/1999 privind limitarea riscului de credit al băncilor, cu modificările și completările ulterioare, în sensul implementării prevederilor comunitare legate de *netting*-ul contractual. Recunoașterea compensării, în condiții prestabilite, a contractelor al căror obiect îl constituie instrumentele financiare derivate va conduce la diminuarea nivelului de expunere față de contrapartidele cu care entitatea a încheiat astfel de contracte.

Primele două obiective legate de flexibilizarea cadrului de reglementare vor fi atinse la momentul implementării prevederilor Directivei CAD, programată a se realiza în primul semestru al anului 2004.

Previziuni pentru evoluția pieței în următorii 4 ani:

Chiar dacă ritmul actual de creștere a economiei românești este relativ lent, gradul de cultură economică este foarte scăzut, iar înclinația către risc și investire nu este foarte evidentă, perspectiva aderării la UE impune creșterea competitivității sistemului bancar și a economiei în ansamblu.

Pentru a-și menține un nivel ridicat de profitabilitate și pentru a face față concurenței, după anul 2007, băncile vor trebui să fie pregătite să-și asume și să gestioneze în mod eficient riscuri mai mari, atât în nume și cont propriu, cât și în numele clienților lor, în condițiile în care indicatorul de solvabilitate va înregistra o depreciere artificială, datorată trecerii la metodologia de calcul stabilită de New Basel Capital Accord.

În plus, liberalizările ce vor fi operate pe piața monetară până în 2007, inclusiv înlăturarea restricțiilor legate de constituirea de depozite în lei de către nerezidenți se vor reflecta într-o dinamică ascendentă a operațiunilor speculative și deci în sporirea riscurilor, ceea ce va conduce la creșterea rolului instrumentelor financiare derivate în economie.

În acest context, considerăm că până la momentul realizării respectivelor liberalizări este necesară consolidarea creșterii macroeconomice înregistrate în ultima perioadă pentru a se asigura sustenabilitatea acestui proces.

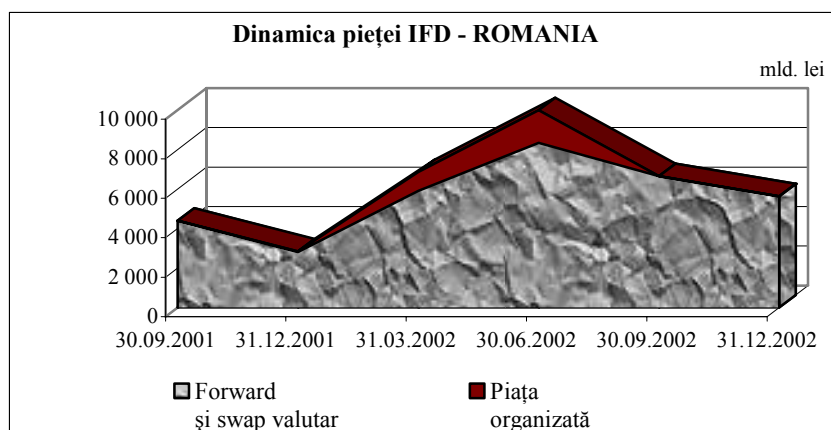
Volumul pieței instrumentelor financiare derivate

ROMÂNIA

mld.lei

	30.09.2001	31.12.2001	31.03.2002	30.06.2002	30.09.2002	31.12.2002
Forward și swap valutar	4 388,1	2 798,7	5 903,0	8 336,5	6 651,7	5 620,0
Piața organizată	0,0	38,3	957,1	1 644,9	0,1	0,0
Total	4 388,1	2 837,0	6 860,1	9 981,4	6 651,8	5 620,0

Sursa: Banca Națională a României; valori actualizate la 31.12.2002, utilizând IPC

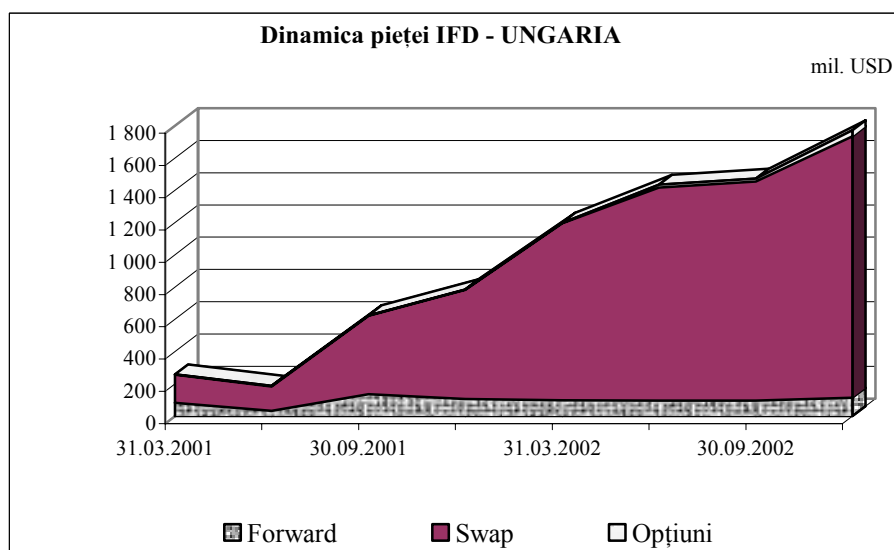

UNGARIA

mil.USD

	31.03.2001	30.06.2001	0.09.2001	31.12.2001	31.03.2002	30.06.2002	0.09.2002	31.12.2002
Forward	82,8	32,8	136,2	105,8	98,1	95,4	96,1	113,6
Swap	173,6	150,3	485,4	677,4	1 097,4	1 322,4	1 359,5	1 621,1
Opțiuni	2,2	4,4	2,4	1,6	2,3	16,4	17,2	36,4
Total	258,5	187,4	624,0	784,8	1 197,7	1 434,2	1 472,9	1 771,1

Sursa: web-site-ul Băncii Centrale a Ungariei

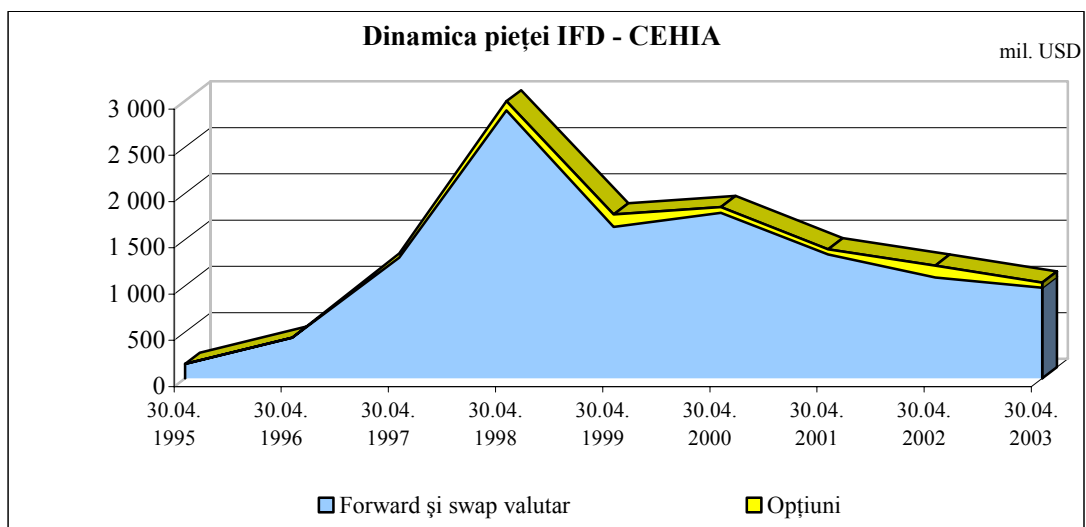
Anexa nr. 1 (continuare)

CEHIA

	30.04. 1995	30.04. 1996	30.04. 1997	30.04. 1998	30.04. 1999	30.04. 2000	30.04. 2001	30.04. 2002	30.04. 2003
<i>Forward și FX swap</i>	155,0	439,5	1 304,5	2 896,7	1 637,2	1 786,9	1 337,4	1 090,3	978,5
<i>Opțiuni</i>	0,0	0,0	45,9	98,0	135,3	64,6	58,1	127,0	56,3
Total	155,0	439,5	1 350,4	2 994,7	1 772,5	1 851,5	1 395,5	1 217,3	1 034,8

mil. USD

Sursa: web-site-ul Băncii Naționale a Cehiei

Ponderea tranzacțiilor cu derivative în total active sistem bancar

ROMÂNIA

mil. lei

	Total active	Volum IFD	IFD/Total active (%)
30.09.2001	375 701 751,7	4 147 488,1	1,1
31.12.2001	392 254 596,4	2 681 423,1	0,7
31.03.2002	402 470 475,6	6 484 014,7	1,6
30.06.2002	412 989 951,0	9 434 277,6	2,3
30.09.2002	427 391 026,0	6 287 124,9	1,5
31.12.2002	468 372 307,7	5 619 995,9	1,2

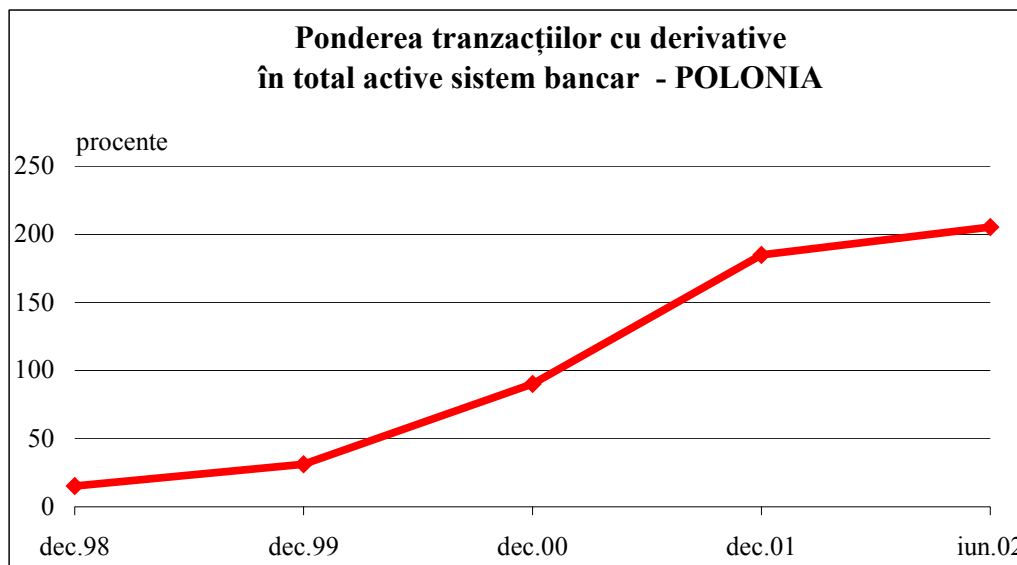
Sursa: Raport anual 2001, Raport anual 2002 - Banca Națională a României;
valori actualizate la 31.12.2002, utilizând IPC

POLONIA

mil. USD

	Total active	Volum IFD	IFD/Total active (%)
31.12.1998	91 517,8	14 069,7	15,4
31.12.1999	87 850,8	27 360,6	31,1
31.12.2000	103 419,0	93 362,0	90,3
31.12.2001	115 218,0	213 142,0	185,0
30.06.2002	119 566,0	245 601,0	205,4

Sursa: web-site-ul Băncii Naționale a Poloniei

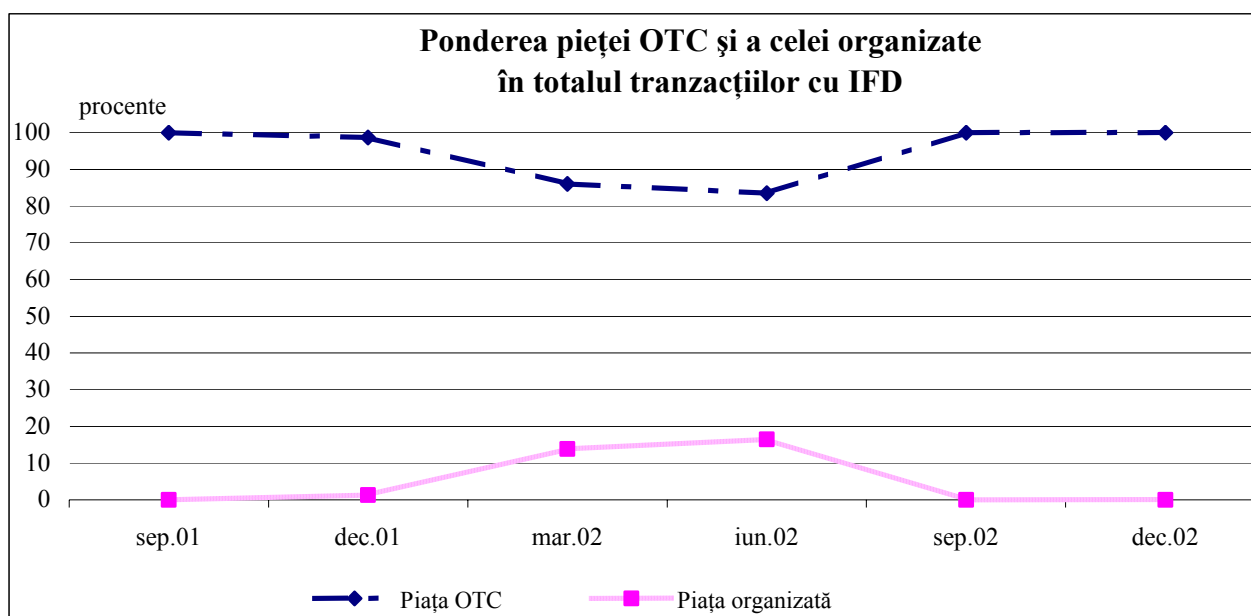

Contribuția pieței organizate la totalul tranzacțiilor cu derivative în sistemul bancar românesc

mil. lei

	Total	OTC	Piața organizată (%)	OTC (%)	Piața organizată (%)
30.09.2001	4 388 042,4	4 388 042,3	0,0	100,0	0,0
31.12.2001	2 836 945,6	2 798 684,0	38 261,5	98,7	1,3
31.03.2002	6 860 087,6	5 903 055,0	957 032,9	86,1	13,9
30.06.2002	9 981 465,7	8 336 531,0	1 644 885,0	83,5	16,5
30.09.2002	6 651 778,2	6 651 651,0	127,0	100,0	0,0
31.12.2002	5 619 995,9	5 619 995,9	0,0	100,0	0,0

Sursa: rapoarte trimestriale ale băncilor - model 4025 și model 4125; valori actualizate la 31.12.2002, utilizând IPC

Operațiuni cu IFD după scopul inițierii

POLONIA

	31.12.1999	%	31.12.2000	%	31.12.2001	%	30.06.2002	%	31.12.2002	%
Op. speculative	95 935,8	79,5	314 690,9	81,4	751 102,1	85,1	957 530,5	96,5	924 898,1	98,8
Hedging	24 774,0	20,5	72 126,4	18,6	131 549,5	14,9	35 141,5	3,5	10 983,5	1,2
Total	120 709,7	100,0	386 817,3	100,0	882 651,7	100,0	992 672,1	100,0	935 881,6	100,0

mil. zloti

Sursa: web-site-ul Băncii Naționale a Poloniei

Ponderea tranzacțiilor speculative pe piața derivatelor
POLONIA

procente

